[illegible] SAYI: 404

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

1962 Turizm Mevsimi için ne hazırlıklarımız var?

FIATI : 1 LİRA

1962 BÜYÜK

PURO - FAY MÜSABAKASINA

mutlaka katılınız

1 TALİHLİYE

Bedava

1962 model, yepyeni bir

RAMBLER

AİLE ARABASI

MÜSABAKAYA İŞTİRAK ÇOK KOLAYDIR:

3 adet Puro Tuvalet Sabunu ambalâjı ile birlikte 3 adet yuvarlak Fay Temizleme Tozu üst kapağı biriktiriniz. Bunları bir zarfa koyup zarfın arkasına açık adresinizi yazarak P. K. 572 İstanbul adresine en geç 25 Haziran akşamına kadar postalayınız.

MÜHİM:

a) Mektuplarınızı katiyen taahhütlü göndermeyiniz (pratik güçlükler oluyor)

b) Zarfların üstüne P. K. 572 — İstanbul'dan başka birşey yazmayınız (Puro Fabrikası v. s. gibi)

PURO - FAY MÜSABAKASI TALİHLİLERİ 1 TEMMUZDA BELLİ OLACAK:

Müsabakaya iştirak edenler arasında Noter huzurunda yapılacak kur'a sonunda 1 talihli RAMBLER AİLE ARABASINI, 100 talihli bir düzine Puro, 100 talihli 1 düzine Fay, 100 talihli 1 kutu Arı Bisküisi kazanacaktır.

RAMBLER 62, halen Amerikada en çok aranan ve en çok satılan arabalardandır. En küçük arabalardan daha ekonomiktir (4 şişe ile 210 km.) Puro Fabrikasının hediyesi Rambler 62'yi, İstanbul, Levent, Büyükdere Cad., Puro Tuvalet Sabunu ve Fay Temizleme Tozu Fabrikalarında bizzat görebilirsiniz

Terkibinde bol köpüklü deterjan bulunan FAY TEMİZLEME TOZU, en iyi kalite ve kalitesine kıyasla piyasanın en ucuz temizleme tozudur.

Köpüklü - Deterjanlı

fay

Herşeyi Daha İyi Temizler

Terkibinde, krem hassaları bulunan PURO TUVALET SABUNU kalite mükemmeliyeti bakımından piyasada satın alabileceğiniz en âlâ Tuvalet Sabunu ve en müessir güzellik müstahzarıdır.

Bol Köpüklü ve Nefis Kokulu

PURO

Tuvalet Sabunları % de 100 saftır

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 8, Cilt : XXIII, Sayı : 404

Yazı İşleri :
Rüzgarlı Sokak No: 15
Tel:1189 92
P. *K. 582 Ankara*

İdare :
Rüzgarlı Sokak No: 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel: 10 61 96

Başyazar
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübir TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak yasasına uymayı taahhüt etmiştir

Abone şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları:
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 Tl.

İlân işleri:
Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer :
Milli Eğitim Basımevi

FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih : 25-3-1962

Kapak Resmimiz

Turizm Meselesi

Altın yumurtlayan tavuk

K endi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Geçenlerde bir gün, bir yabancı hava kumpanyasının genel müdürü Başbakan İsmet İnönüyü ziyaret etti ve bir nokta, üzerine dikkatini çekti. Söylediği şudur: Avrupada turistik bölgeler Doğuya doğru gelmektedir. 1950 civarında büyük akın İspanya ve Fransaya olurken, yavaş yavaş Almanya, Avusturya, İtalya hududun içine girmiştir. Son senelerde, zincirin yeni halkası, Yunanistan olarak teşekkül etmiştir. Amerikalı ve Avrupalı turistler için şimdi Yugoslavya ve Yunanistana inmek tabii yol haline gelmiştir. Ancak bugünlerde, zincir Doğuya doğru bir adını daha atmak istidadındadır. Dikkat edilmezse turistik bölge Yunanistandan Türkiyeye değil Lübnana geçecektir!

Turizm, bizde lafı en çok edilen konulardan biri, belki de birincisidir. Bol kimse, Milli Piyango sayesinde zengin olmayı hayal eden züğürt gibi çeşitli plânlar yapmaktadır. Herkesin aklından, memleket dertleri üzerine ne vakit eğilinse şu fikir geçmektedir: "Boşuna sıkıntı çekiyoruz. Dök parayı turizme, aç bir kaç büyük yol, kur otelleri de.. Bak gör, ne turist gelecektir, ne turist.. Yahu, bu vatan cennet be! Nerede bulacak turist bu kadar güzelliği? Mübarek, memleket değil, sanki tarih kitabı. Aç sayfaları, oku da oku. Ama ne var, bilmiyoruz bu işin propagandasını kardeşim! Bak, eloğlu nasıl adam cezibediyor.."

Aslına bakılırsa, bu halk telâkkisinde bir doğru taraf da yok değildir ve turizm sahiden, altın yumurtlayan bir tavuktur. Ancak, tabii tavukçuluktan ve yumurtacılıktan anlayanlar için!

O halde, turizm bakımından böyle kritik bir yıl olan 1962 için bizim hazırlıklarımız, resmi ve özel sektörün düşünceleri nelerdir, istatistikler ne demektedir, durum nasıldır? İşte, bu sayısında AKİS, dikkatli ve titiz bir incelemenin sonucu olarak bu suallerin cevabını veriyor. TURİZM kısmımız bu hafta mecmuanın önemli bir kısmını almaktadır. İç politikada kısır çekişmeler ve YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda en geniş, en eğlenceli tafsilatını okuyacağınız "sen - ben kavgaları" devam ederken millet bir suredir daha ciddi meseleleri öğrenmenin arzusu içindedir. Zira o kısır politikadan, politikacılar bilinmez ama, umumî efkâra gerçekten gına gelmiştir. Nitekim bu husus, gene YURTTA OLUP BİTENLER, kısmımızda bulacağınız "Millet" başlıklı yazıda da açıkça belirtilmiştir.

giz bu satırları okurken bir AKİS temsilcisi, başyazarımız Metin Toker Yunanistanda bulunacaktır. Şartları bizim şartlarımızın hemen aynı olan, üstelik kendisine çok pahalıya malolmuş bir harpten yakasını sıyıramamış bulunan bu komşu milletin son altı sene içinde kaydettiği harikulade kalkınma ve gelişme ibretle ele alınacak bir misal teşkil etmektedir. Metin Toker bu başarının bütün hikâyesini, en ince teferruatına kadar tesbit edecek ve sizlere bir tek yazı içinde anlatacaklar. Başyazarımız Atinada, bu mucizenin 1 numaralı yaratıcısı Başbakan Karamanlis tarafından kabul edilecek, onun bütün yakın mesai arkadaşlarıyla görüşecek, Yunanistanın hikâyesini onların ağzından dinleyecek görülecek bütün yerleri görecektir. Metin Toker ayrıca, Yunan Dış İşleri Bakanı Averof ile son derece önemli bir mülakat yapacaktır. İki memleket arasında yeni bir işbirliğinin doğmak üzere olduğu bugünü de bu mülakat şüphesiz derin yankılar yaratacaktır.

Metin Tokerin kaleminden Yunan Kalkınmasının sırrını öğrenmek, şu anda bizde cereyan eden tartışmalara da kıymetli bir ışık getirecektir. AKİS, bu istikametteki çalışmalarına yakında yepyeni bir hız ve renk verecektir.

Saygılarımızla
AKİS

Cilt: XXIII, Sayı: 404

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

26 MART 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

"Şem'a yaktım..."

yitirdiğimiz hafta içinde, bu milletin en iyi niyetli ve sabırlı mensuplarının bile dili ucuna karagöz oyununun meşhur tekerlemesi gelmedi dense yalandır: "Başlar mısın, başlayalım mı? Karagözün evini taşlayalım mı?" Boyuna vaad edilen, fakat bir türlü başlatılması becerilemeyen meşhur yatırımlar geciktikçe geçikme hiç sebepsizdi ve sâdece beceriksizliğin neticesidir- sabırsızlık - la beraber sinirlilik de yeniden arttı. İçinde bulunduğumuz şartlar altında, bunun zararı büyüktür. Zira yatırımların hemen başlayacağı, doğrudan doğruya Hükümet Başkanının açık, sarih beyanıdır. Bugünkü rejimin, bir büyük nisbette, İsmet Paşaya inancın üzerinde durduğunu kabul etmeyecek aklı başında kimse ise, bu Vatan dahilinde yoktur.

İnönü, Bütçenin Mecliste kabul edildiği gün bütün kısır politika tartışmalarının geride kaldığını, önümüzde yeni bir devre açıldığım, bu devrenin iş ve çalışma devri olacağını söyledi, yeni Bütçeyle birlikte yatırımların hemen başlayacağını bildirdi. On *gün* geçti. Araya Bayram girdiğinden herkes sabırla bekledi. Sanıldı ki, işlere başlama şekil bu on gün içinde düzenlenmektedir ve Bayram ertesi faaliyete girişilecektir. Nitekim Başbakan, Bütçe Konuşmasındaki sözlerinin daha kati ve sarihini Bayram Demecinde tekrarladı. Bayram bitti. Neredeyse Mart bitiyor. Fakat, ortada, o güzel sözlerin tesirlerini kaybetmeye başlayan akislerinden başka henüz gözle görülür, elle tutulur, bir yatırım yoktur.

Türk milleti eliyle tutup gözüyle gördüğünde bir takım hususların varlığını kabul eden, onlara içinden inanan bir millettir. Mesai arkadaşları bir yana, tecrübeli İnönünün bunu bilmemesine imkân yoktur. Eğer vaad edilen o iş ve çalışma devresi açıldı da, Karma Hükümetin tevazuundan duyurulmadıysa ve bu yüzden kimsenin haberi yoksa başkadır. Ama, bir iş ve çalışma devresinin milletin dahi haberi olmaksızın nasıl açılabileceği biz fânilerin kolaylıkla anlayabileceğimi» bir şey değildir.

Turhan Feyzioğlu
Kaptana İş

Her şey gösteriyor ki, Hükümetin teşekkül şekli ve terkibi konusunda memnuniyetsizlik izharının arttığı şu sırada Hükümet gerçekten bir dertle malûldür. Ama bu dert, bir teşekkül şekil ve terkibi derdi değildir. Bu, bir zihniyet sakatlığıdır. Kabine içinde, elle tutulup gözle görülür icraatı plânlayacak, tatbike koyacak ve bunu duyuracak, ama her şeyi son süratle yapacak, bu arada İsmet Paşanın bir yandan çok formalist, diğer taraftan fazla sessiz çalışma usulünün mızmız tarafını modern demokratik devlet anlayışıyla örtecek bir organizatör ekip meydana çıkmadıkça asıl ihtiyaç karşılanmayacaktır. Bugün Türkiyenin asıl ihtiyacı ise, gösterişli ve inandırıcı bir hamledir.

Böyle bir ekipte Emin Paksüt ile Bülent Ecevit ve Ahmet Topaloğlu ile Kâmuran Evliyaoğlu yer alabilir. Ekibi, Turhan Feyzioğlu mükemmelen idare edebilir. Ama, herkesin partisinin veya şahsının bezirgan işlerini bir kenara bırakması, palavra edebiyatıyla safdil oyalama usulünü terketmesi, evvelâ kafasını çalıştırıp sonra geceyi gündüze katarak bütün başkalarını gayrete getirmesi, tam bir "basın irtibat memuru", bir "büyük reklamcı", bir "müthiş propagandacı" gibi faal olması lâzımdır.

Bu aslında Demokrasinin reklamı, Demokrasinin propagandası olacaktır. Demokratik rejimi kütlelere ruh canlılığı aşılamaksızın yaşatabileceklerini sananlar, kendilerine dünyanın en büyük hayal sukutunu hazırlıyorlar demektir. İnanmaya susamış halde bir milleti Demokrasiye inandırmak için şu anda düşünülebilecek her şey vardır. Ama bu yapılamazsa millet kendisine, inanacak mutlaka başka şey bulacaktır.

Hükümet

Lâf ve güzaf

İ çinde bulunduğumuz ayın başında, pek çok Bakanlığın maaş işiyle meşgul pek çok memuru başını tevekkülle salladı ve dudaklarının arasından şuna yakın bir cümle mırıldandı:

"— Bu, Bakan dediğin kimselerin hepsi, aynı kumaştan yapılıyor her halde.."

Bir serzeniş ifade eden bu sözler sebepsiz ve yersiz değildir. Bakanlık koltuğuna oturdukları ilk günler makam ödeneğini almayacaklarım ilân eden ve bunu milletçe kemerlerimizi sıkma zaruretinin bir tabii neticesi gibi gösteren Hükümet mensuplarından -Başbakan dahil, halen sayıları 21'dir. tam 13 tanesi Mart ayı başında bin liralık ek ödeneği mükemmelen cebe indirmiştir. Bir Bakanın ödeneği Bütçeye konmamıştır. Kararlarında sebat eden Hükümet, üyelerinin sayısı ise sadece 7 dir. Halbuki Mart ayı başında, milletçe kemerlerimizi sıkmamız zaruretinin ortadan kalktığını, sayın Bakanlarımızın bu davranışından başka gösteren bir şey yoktur.

Menderes, Peron, Gömleksizler ve saire...

Metin TOKER

Arjantin Hâdiseleri, kolaylıkla tahmin edilebileceği gibi bizde, iki memleket arasındaki uzaklık ve münasebet noksanına rağmen geniş akis yarattı. Korede olup bitenleri de, umumi efkâr olarak yakından izliyoruz. Bir başka garip diyar, Küba, alâkamızı çekmekte devam ediyor. Dünyanın dört bucağına serrpilmiş bu dört memleketi, Türkiyeyi, Arjantini, Koreyi ve Kübayı talih XX. Asrın ikinci yarısının hemen basında birbirine sıkı sıkıya bağlamıştır. Bağ, kader ortaklığıdır.

Dört belde, yolunu şaşırmış dört diktatör, dört irtişa idaresi, zulme ve haksızlığa, hırsızlığa ve yoksulluğa baş kaldıran dört millet, milletinin önüne düşen silâhlı kuvvetler ve sonrası.. Kader ortaklığının esas çizgileri, işte bunlar! Mücadele yıllarında nasıl bu dört memleket birbiri için model teşkil etmişse, nasıl o kapalı rejimlerde "öteki diktatör" "bu diktatör'ün sembolü olmuşsa şimdiki yol arama devresinde de Arjantinliler Kübalılara, Kübalılar Korelilere, Koreliler Türklere bakıyorlar, bakışıyoruz. Perona karsı ayaklanmanla yedinci yılında, Arjantinde, bir serbest seçimde oyların Peroncu kuvvetler istikametine kayması hâdisesinin bizim aydınlarımız arasında, bizim basınımızda mürekkep akıtmasına, bu bakımdan hiç şaşmamak lâzımdır. Hele 15 Ekim seçimleri, 24/25 Ekimin dramatik toplantıları, son ayların heyecanlı vak'aları, Parlamentoda beliren istikametler göz önünde tutulursa Arjantin Hadiselerinin bizim için önemi daha kolaylıkla meydana çıkar.

Arjantinde olan redir? Arjantinin tamamile serbest seçimlerinde komünistlerle işbirliği yapan Peroncu kuvvetler büyük başarı göstermişler ve eyaletlerin ekserisinin kontrolünü ellerine geçirmişlerdir. Arjantin Cumhuriyetinin İdare tarzı bizimkinden farklı olduğu için neticelerin teferruatı üzerinde durmak uzun izahlara ihtiyaç gösterir. Olan şudur: Arjantin halkı, bugünkü idareden memnun bulunmadığını ifade etmiştir. Bu memnuniyetsizlik, İhtilâl sonrası idaresinin alternatifi olarak Arjantinde Peroncu kuvvetler bulunduğundan, komünistler de onları destekleyince bir "düne hasret" şeklinde belirmiş ve oylar o istikamette kanalize olmuştur. O kadar ki, memleketin siyasi kudret bakımından Cumhurbaşkanlığından hemen sonra gelen ikinci mevkii, Buenos Ayres valiliği Peronun menfası Madritten tayin ettiği adayı tarafından kolaylıkla kazanılmıştır. Bunun üzerine, Beren diktatoryasına ve onun irtişa idaresine son vermiş olan Silâhlı Kuvvetler bir "maziye dönüş"e asla müsaade etmeyeceklerini bildirerek seçimlerin neticesini tanımamışlar, iktidara fiilen tekrar el koymuşlardır. Şimdi Arjantin, bir buhranın içindedir. Bugün Türkiyede, herkesin kendine göre çektiği ve tefsir ettiği Arjantin Hâdiseleri budur.

Bütün özellikleri bir tarafa bırakmak suretiyle, demokratik sistemin bir umumi kaidesi kendi kendisini bir defa daha doğrulamış bulunuyor. Bir serbest seçimde geniş kütleler yaldızlı sebepler, büyük idealler, doğru prensipler, hatta dürüstlük ve fazilet gibi münakaşa kaldırmayan unsurları göz önünde tutarak uyanmıyor. Geniş kütleler gölgesinin gerisini ve burnunun ucundan ilerisini görmüyor. İdaresi altında bulunduğu iktidar kendisini gündelik hayatı itibariyle memnun bırakmışsa, maddi ihtiyaçlarım tatmin etmişse muvafık oy veriyor, aksi halde muhalif oyu basıyor. Bu oyla kimi işbaşına getirdiğini, o işbaşına getirdiğinden dün ne derece şikâyetçi olduğunu, davranışıyla memleketine ve tabii kendiline nasıl bir istikbal hazırladığını hiç düşünmeden, hesaba katmadan, önemli bulmadan.. Bu İngilterede de böyle, Almanyada da böyle, Yunanilstanda da böyle, Türkiyede de böyle, Arjantinde de böyle.. İngiltereye zaferlerin en büyüğünü kazandıran Churchill bu zaferini ingiliz milletine "kan ve gözyaşı" ile ödettiğinden dolayı iktidardan hemen uzaklaştırıldı. İngiliz kalkınmasının temelini atan Attlee o sıkı vesika ve fedakârlık devresinin kurbanı oldu. Aynı İngilterede MacMillan, Almanyada Adenauer, Yunanistanda Karamanlis halkı gündelik hayatında rahat ettirtebildlklerlnden dolayı seçimleri mütemadiyen kazanıyorlar. Bizde, Türkiyeyi en tehlikeli maceradan en başarılı şekilde kurtaran M. B. K. idaresi 27 Mayıs sabahı saat S ile 6 arasında gösterdiği ustalığı memleket idaresine sıra geldiğinde hemen hiç gösteremediğinden dolayı 15 Ekim günü değişik istikamette akan bir oy nehriyle karşı karşıya kaldı. Arjantinde bugün, Frondizi idaresine karşı gösterilen ve "Peronu Arama" şeklinde tezahür eden güvensizlik Arjantinin -üstelik Peron tarafından büsbütün İçinden çıkılmaz hale sokulan- ekonomik ve sosyal meselelerine ihtilal sonrası iktidarının gerekli hal çârelerini bulamamış olmasının neticesidir. Hiç kimse şüphe etmemelidir: Eğer Almanyada ve İtalyada Hristiyan Demokratlar vatandaşlarına gündelik hayatlarında selah getirmemiş olsalardı, ilk serbest seçimlerde almanlar nazizmn, İtalyanlar faşizm lehinde oy kullanmaktan zerrece çekinmezler, "biraz insaflı olalım, şartları göz önünde tutalım" demeyi hatırlarından geçirmezlerdi Geniş kütlelerin psikolojisi her yerde bir oluyor ve demokratik sistemlerin isteyişi Periklesin başına gelenlerden beri hiç değişmiyor.

Arjantin Hâdiselerinden alacak bir dersimiz olduğu muhakkaktır. Bir Peron'u takip eden idare memleketin bünyevi ekonomik ve sosyal meseleleri karşısında aciz kaldı mı, geniş kütleler, elinden çok çekmiş bulundukları ve sâdece memleketten uzaklaştırıldığından beri sürdüğü hayat bile hırsızlıklığının şaşmaz delili olan bir diktatörün her kusurunu unutuyorlar, bir "Gömleksizleri Gömleklendirme" edebiyatını hatırlıyorlar. O edebiyatı hatırlamayı o diktatörü geri istemeden ayıran mesafe bir tek adımdır ki, Arjantin Hâdiseleri gösteriyor, kütleler bu adımı fütursuz atıyorlar. Peron geri gelebilir mi? Pek az muhtemel. Arjantinin sağlam kuvvetleri var ve saatlerin ibreleri ters dönmez. Ama Arjantin, buhrana düştü ya...

Evet, Arjantin Hâdiselerinden hepimizin alacak dersimiz var. Öyle görünüyor ki bu işte de, hepimizin başında gelmesi gereken kimse bugün Türkiyenin kaderini elinde tuttuğunda zerrece şüphe bulunmayan İsmet Paşanın ta kendisidir.

Ödenek almayanlar İsmet İnönü, Turhan Feyzioğlu, Avni Doğan, Ahmet Topaloğlu, Şefik İnan, Emin Paksüt ve Hilmi İncesuludan ibarettir. Kâmuran Evliyaoğlunun ödeneği, Bakanlığına ait kuruluş kanunu henüz çıkmamış olduğundan Bütçeye alınamamıştır. Nihat Su, Necmi Ökten, Bülent Ecevit, Suat Seren, Fethi Çelikbaş, Cavit Oral, Şevket Bulatoğlu, Muhiddin Güven, İlhami Sancar, Cahit Akyar, İhsan Gürsan, Akif Eyidoğan ve Sahir Kurutluoğlu ödeeneklerini almakta bir manevi mah--ur -kanunen haklarıdır- görmemişlerdir. Dışişleri Bakanlığı ise, bilindiği gibi halen boştur.

Bakanlık ödeneklerinin bir hikâyesi vardır. Memur maaşlarına yapılması kanunla kabul edilmiş % 15 zamların bu yıl içinde verilememesi zarureti, Bütçe hesapları yapılırken ortaya çıktı. İktidar çevrelerinde metile enine boyuna görüşüldü. Kabinenin bütün üyeleri, devletin buna kudretinin yetmeyeceği konusunda ittifak ettiler. Gruplarda iş tartışıldı,.Sonunda, bizzat İsmet İnönü durumu anlatınca sâdece büyük Meclis değil, umumi efkâr, hatta memurların kendileri bunu sineye çektiler. Bu tartışmalar devam ederken pek çok Hükümet üyesi arkadaşlarını, yani Kabineyi ilzam eder şekilde "Biz de, Bakan ödeneklerini hazineye bırakacağız. Ne yapalım, memleketin hali bu!" dediler. Davranış alkış ve yaşa sesleriyle karşılandı. Pek çok kimse "Nihayet, istediğimiz gibi bir Kabine bulduk" diye düşündü.

Avni Doğan -Ahmet Topaloğlu

Dediğimiz dedik...

En gösterişli model

Aslına bakılırsa, her şeyin piramidin yukarısından aşağısına doğru indiği Türkiyede en yüksek makamlarda oturanların davranışları bir modeldir. Bilhassa devlet dairelerinde ölçü, yüksek makam sahiplerinin bu davranışlarıdır. Nitekim İsmet İnönü bunu bildiği içindir ki ve tutumu Kabine arkadaşları tarafından takip edileceği ümidiyle Başbakanlığın şahane Cadillac'ını bir köşeye İtti ve içine girilmesi bile müşkül bir küçük Opel buldurarak Başbakanların öyle bir arabada dolaşmalarının ne şanlarına, ne şereflerine hiç halel getirmeyeceğini gösterdi.

İsmet İnönünün, hareketinin umumi efkâr ve halk üzerinde yapacağını tahmin ettiği tesir doğru Çıktı. Başbakanı hiç tanımayanlar ilk günler "Bakmayınız! Gösteriş.. Beyaz Tren unutuldu mu? Yarın, öbür gün vaz geçer,." dediler ama, İsmet Paşa daima olduğu gibi, prensiplerine sıkı sıkıya sadık kaldı. Gazetecilerin tabiriyle "Opelcik"ine, hususi işleri için dahi binmedi. Görevle gittiği İstanbula Opelciğini gönderdi de, tatil için Abanda giderken bir taksi tuttu, ona bindi. Tabii, dudak bükenler çıkmadı değil. Fakat millet, hareketin manasını anladı ve takdir etti.

Hareketin manasını anlamayanlar, Bakanlar oldular. Bir iki istisnasıyla onlar şahane Cadillac'ları ile azametli Mercedes'lerini hem terketmediler, hem de bu arabaları birer D. P. bakam gibi kullanmakta hiç fütur görmediler. Kırmızı plâkalı arabalarda Ankara sakinleri çok kadın, çok çocuk seyrettiler. Bu bakımdan. İsmet İnönünün, Kabine arkadaşlarının kendisini takip edecekleri yolundaki tahmini hiç de doğru çıkmadı.

İşte, Ödenek Meselesi ondan sonra ortaya atıldı. Hükümet düşündü ki, eğer Bakanlar bir fedakârlık yaparlarsa bu sembolik davranış millete şevk verir. Gerçekten de, milletvekillerinin maaşlarının kanuni had içinde kalmasında olduğu gibi memurların acı hapı yutmalarında da bu şevk bir rol oynadı.

Ama, vakta ki Mart ayı geldi vs yeni Bütçenin icapları yerine getirildi, bizim Bay Bakanların büyük kısmı da geçmişin üzerine bir sünger çekmeği daha doğru buldu.

Evde dırıltı

"Bakanların, ellerine geçen parayla, rüyalarındaki Bakan Hayatını sürmeye muvaffak olamadıkları doğrudur. Bu parayla sıkıntı çekmek te mukadderdir. Nitekim bir çok Bakanın evinde "İç Bütçe" dolayısıyla sızıltı ve dırıltı eksik değildir. Bakanlık mevkiine gelen bir insanın "ekstra" masrafları da zaman zaman sırtlamaya mecbur bulunduğu gerçektir. Ancak, şu anda Türkiyede Bakanlığın bir, ağır yük sayılması, o gözle görülmesi, şahane Bakan Hayatından sarfınazar edilmesi de bir zarurettir. Aksi halde, işler içinden çıkılmaz hal almakta gecikmeyecektir. Nitekim, bazı sözlerin akisleri henüz kulaklarda kaybolmamışken 13 Bakanın ödenek alması hiç iyi karşılanmadı.

Buna mukabil, bitirdiğimiz hafta içinde bazı Bakanlar, ödenek aldıklarının yazılmasını iyi karşılamadılar. Bir tanesi, durumu tahkik eden AKİS mensubuna "Hem demokratik sistemin en hararetli taraftarı sizsiniz, hem de bu sistemi zedeleyecek şeyler yazacaksınız" demekten bile çekinmedi. Bakanın düşünmediği, demokratik sistemi zedeleyenin bazı şeylerin yanılması değil, yapılması olduğudur. Bilâkis demokratik sistemin fazileti, bu çeşit hatalı davranışları umumi efkârın dikkat nazarına sunma imkânı vermesidir.

Şimdi, Kabinenin ödenekçi Bakanları bir yıldırım yağmurunun altında kaldıklarını hissetmekte gecik-. meyeceklerdir. Hele Basının umumi temayülü göz önünde tutulursa, maruz kalacakları hücumların şiddetinin az olmayacağı da kolaylıkla tah-

min edilebilir. Ama, bunun böyle olacağını kestirmek için Bakan olmak farz değildir ki.. Bir çocuk bunu, kolaylıkla tahmin edebilirdi.

Kendi düşen ağlamaz!

İdare

O mu, bu mu?

Bitirdiğimiz hafta içinde Ankarada, önemi belki hemen ve gereği derecesinde anlaşılmayan, fakat aslında, içine girdiğimiz yeni sistemde hayatî olan bir savaşın, bir mücadelenin son derece dramatik safhaları cereyan etti. Bu safhalardan bir kısmının kapalı perdelerin arkasında oynanmış olması, her noktanın iyi takdir edilmesine mani oldu. Buna rağmen, meselenin spektaküler taraflarının göz önüne serilebilmesi hâdiseyi gene de aktüalitenin ön safına çıkarmaya yetti.

Uzun yıllar hükümet buhranlarının pençesinde inleyen Fransada, politikanın memleketi öldürmeye muvaffak olamaması bir veciz lafla izah edilir: "Hükümetler geçer, İdare kalır." Buna mukabil, demokratik sistemi kabul ettiğimizden beri çektiğimiz felaketlerin bir büyük kısmı, Hükümet ile İdarenin birbirine fazla karışmış olmasının neticesidir. Seneler ve seneler, hatta aynı iktidarın bir Bakanlığında değişiklik oldu mu bütün tutum, şahıslarla beraber değişmiştir ve ancak bale oyuncularında alkışa layık "bir ileri, bir geri" usulü, hükümet etme prensiplerinin başında yer almıştır. Şu anda bütün umumi efkârın, bir Bakan ile bir Genel Müdür arasında patlak vermiş olan çetin mücadelede önemli gördüğü nokta, 15 Ekim sonrasının Türk toplumu içinde bir İnönü Hükümeti Bakanının da "astığı astık, kestiği kestik bir eski zaman Bakam" gibi davranıp davranamayacağının tesbitidir. Bitirdiğimiz haftanın sonunda, başına geldiği bakanlığı bir impara torluk -siz, isterseniz buna bir mali kâne de diyebilirsiniz- sanmak temayülünde, her şeyin en iyisini sadece kendisinin bildiğine kani, bütün başka vasıf ve meziyetlerine rağmen ruhunu megalomani denilen habis rahatsızlıktan kurtarmaya muvaffak olamamış Bakan, C. H. P. 11 Fethi Çelikbaş, her şeyden fazla bizzat Başbakan İnönünün devlet idaresi ve devlet adamı anlayışının bir -tıbbî tâbirle- deformasyonu neticesi ilk raundu kazandı.

Ama hiç unutmamak lâzımdır ki bundan tam 2241 yıl önce bir başkası, Pirüs adını taşıyan bir kral Romalılara karşı Asculum zaferini kazanmıştır. Bu öyle bir **zafer** olmuştur ki dünyanın bütün lisanlarına "astarı yüzünden pahalı" mânasına gelen "Pirüs zaferi" tâbirini kazandırmıştır. Pirüsün kendisine gelince o, bir ihtiyar kadının, bir damın tepesinden başına attığı tuğla ile ölmüştür. İlk raundu kazanan Fethi Çelikbaşa bu zafer, mecazi mânada böyle bir akibet hazırlarsa bundan dolayı hiç şaşmamak lâzımdır. Zira insanların ve toplumların, kudret sahiplerinin tu çeşit davranışlarına tahammüllerinin bir hududu vardır ve Fethi Çelikbaşın devlet adamlığı, memleket şartları, toplum temayülleri konusunda şu anda sahip göründüğü telakkilerin gerçeklerle zerrece alâkası yoktur.

Prensip sahibi Başbakanlara gelince, vaziyet aydınlanıncaya kadar mecburen haksızın yanında yer almış görünürlerse de, vaziyet aydınlanınca inat olsun diye orada kalmakta devam etmezler. Edemezler.

İşbirliğinin şartları

Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaşın, Sümerbankın dik kafalı, ama başına getirildiği işin idaresi konusunda belirli fikirlere sahip olduğu münakaşa kaldırmayan Umum Müdürü genç Salahaddin Akyol ile takışması fazla zamana ihtiyaç göstermedi. Takışma dramatik safhalar aldığında umumî efkârın gözünden kaçan husus şudur: Sümerbank Umum Müdürü Bakanların mesai arkadaşlarını bizzat seçme temayülünü mükemmelen bildiğinden ve aralarından çoğunun hissi davranışlarını tecrübe etmiş oldu-

Kulağa Küpe

Zenginin parası, züğürdün çenesi!

Hadise şu: Başhaken Yardımcısı Başbakanlıktan çıkıyor, üzerinde "Resmi Hizmete Mahsustur" yazılı bir kaptıkaçtıya biniyor. Gazeteciler her Allahın günü orada nöbetteler ya... Yaklaşıp soruyorlar:

"— Hayrola, Bey fendi.. Nereyi teşrif?"

"— İstanbula gidiyorum!"

"— Vazifeyle mit"

"— Yok, özel işlerim için.."

Gazeteciler "Resmi Hizmete Mahsustur" ibaresini tekrar okuyorlar, ertesi gün de, gazetelerinde döşe itiyorlar.

Başbakan Yardımcısından bir ses yok ama, Adanadaki yeğeni parlak bir açıklamada bulunmadan edemiyor:

"— Ne yapalım, dayımın taksi tutup gidecek parası yok"

Allah, Allah! Ee be birader, haydi paıxesı yok,. Aklı da mı yok, bunun ? Ankaradan İstanbula her akşam, bir de değil, iki tren kalkıyor yahu!.

Suat Seren - Akif İyidoğan

yaldızlı düdük

ğundan Çelikbaşa böyle bir şans tanıdı. Çelikbaş Bakan olduğunda, kendisine istifasını teklif etti. Çelikbaş bunu tereddütsüz reddetti. Akyol ile beraber çalışmak istiyordu. Ancak Akyol bunun, "Çelikbaşın arzularını yerine getirerek çalışma" mânasına geldiğini anlamakta gecikmedi. Sümerbank Umum Müdürünün kabul etmediği bu oldu ve bu, Salahaddin Akyolun bütün dertlerinin sebebim teşkil etti.

Çelikbaş Bakanlık koltuğuna oturur oturmaz, sık sık Genel Müdürlerini bir araya getirip onlara konferanslar vermeye koyuldu. Nutuk atmaya bayılıyordu. Genel Müdürlerini memleketin iktisadi hayatıyla ilgilenmemek, gerekli kitapları okumamak, bilmemekle suçlandırıyordu. Türkiyede bilgili tek adam vardı ve bu, Çelikbaşın kendisiydi. Salâhattin Akyol ile Bakanın arasına kara kedinin girmesi işte böyle bir Genel Müdürler toplantısında oldu. Akyolun hem memleketin iktisadi hayatının düzeni hakkında, hem başında bulunduğu teşkilâtın bugünü ve yarını hakkında fikri vardı ve bu fikirlerini Çelikbaştan önceki Bakanlara sözlü, yazılı bir çok kereler bildirmişti. Şimdi bunları Çelikbaşa da söylemenin hiç bir sakıncısı olmamak gerekti. 1961 yılının Aralık ayı içinde yapılan iki Genel Müdürler toplantısında, Çelikbaşın "Beyler!" diye başlayan bitmez tükenmez nutuklarından baş alıp söz istedi ve düşüncelerini açıkladı. Akyol, önce İktisadi Devlet Teşekküllerinin bugün içinde bulundukları şartlara göre verimli bir şekilde çalışmasına imkân olmadığını bildirdi. Sanayi Bakanlığının sonu gelmez müdahalelerinden acı acı şikâyet etti. İktisadi Devlet Teşekkülleri, Bakanlığın bir şube müdürlüğü gibi yönetilemezdi. Kanunlar, İktisadî Devlet Teşekküllerine yetkiler tanımıştı. "Basiretli tüccar" gibi hareket etme serbestisini de vermişti. Ama kanunların bu kurumlara tanıdığı, imkân ve yetkiyi kullanmak mümkün olmuyordu. Sanayi Bakanlığı, çeşitli zamanlarda, çeşitli sebeplerle kararlar almış, İktisadi Devlet Teşekküllerinin elini kolunu bağlamıştı. Bu işler böyle yürüyemezdi. Sayın Bakanın bunu bir iyice bilmesi gerekti. Herşeyden önce İktisadi Devlet Teşekküllerinde. kanunlarla tanınan yetkilerin serbestçe kullanılması imkânı sağlanmalıydı. Sanayi Bakanlığı, bir takım teferruatla uğraşıyor, asıl yapması gereken işleri yapmıyordu. Bakanlık bu teferruattan kendisim kurtarmalıydı. Sanayi Bakanlığı İktisadî Devlet Teşekkülleri üzerinde bir kontrol organı olmalıydı. Bu kontrol görevini yapabilmesi için de kadrolarım ve elemanlarını takviye etmesi lâzımdı.. Bakanlığın bugünkü kadrosu ve elemanlarıyla herhangi' bir kontrol görevini yapabilmesi ve böylece hem mem lekete hem İktisadi Devlet Teşekküllerine yararlı olabilmesi mümkün değildi.

Çelikbaş konuşuyor
Sayı ile değil ki...

Bir dükkânın hikâyesi

Sümerbank Genel Müdürü, Bakanlığın uğraştığı teferruatın ve müdahaleciliğin örneklerini de verdi. Meselâ, Sümerbank Yenişehirde bir pasajın içine sıkışıp kalmış satış mağazasını Atatürk Bulvarı üzerine nakletmek istiyordu. Ama gelin görün ki koskoca bir Sümerbank Genel Müdürlüğü bir perakende satış mağazasını, yetkili bir çok organlarına rağmen, istediği, lüzumlu bulduğu yerde açamıyordu. Bir perakende satış mağazasının açılması veya kapanması bile Bakanlığın iznine bağlıydı. Sanayi Bakanlığının işi ise bu değildi. Olmamalıydı. Nitekim, Sümerbankın Yenişehirde Atatürk Bulvarı üzerinde açmak istediği mağaza teklifini sayın bakanlık reddetmişti ama, bu reddin bir gerekçesi bile yoktu. Bu şartlar içinde iş yapılamaz, İktisadi Devlet Teşekküllerinden gerekli verim alınamazdı.

Akyolun bu konuşmaları toplantıdaki bütün Genel Müdürlerin yüzlerini güldürdü ama, Çelikbaşı hiç mi hiç memnun etmedi. Zira Çelikbaş, evvelce yapılmış müdahaleleri bile yeter saymıyor, bizzat kendisi daha da. çok müdahele kararları alıyordu. Akyol ile Çelikbaşın arasına bir kara kedi böylece girdi.

Açıl kilidim açıl..

İş yalnız Genel Müdürler toplantısında Akyolun yaptığı konuşmayla kalsaydı gene de mesele yok sayılabilirdi. Ama Akyol durmak dinlenmek bilmiyor, Sanayi Bakanlığını mütemadiyen zorluyordu. Ne istiyordu bu adam? Şunları: Bir kere Sümerbank mamullerinin satış fiatlarının Bankaca tayin edilebilmesini istiyordu. 12.12.1961 tarih 32144 sayılı yazıyla Sayın Sanayi Bakanlığına bu husustaki isteklerini bildirmişti. İkinci Dünya Savaşından sonra Sümerbank mamullerinin satışları tamamen serbest bırakılmıştı. Ama 1952 yılından sonra bazı kayıtlar konmaya başlamış, 1956 yılında yayınlanan K/1021 ve bunu değiştiren K/1051 sayılı Kararnamelerle satış usul ve fiatlarının tesbiti tamamen Sanayi. Bakanlığının yetkisi içine alınmıştı. Bu karar, satış fiatlarının tesbitinde formalite güçlükleri dolayısiyle gecikmelere sebeb oluyor, süratle piyasaya intibak imkânları kalmıyor, gittikçe yükselen ham madde, malzeme fiatları ve ücretler karşısında fiyatlar ayarlanamıyor, bu sebeble de Banka zarar ediyordu. Piyasanın vaziyet ve konjonktürüne uygun fleksibi bir fiat politikası takip edilemediğinden imalâtçı, toptancı ve perakendeci fiatlar arasında denge bozulmuş, bazı ahvalde toptan fiatlarla perakende fiatlar aynı seviyeye gelmişti. Bu, tabiatiyle toptan satışların aleyhine oluyordu. Milli Korunma Kanunu ile K/1021 sayılı Kararname uygulamadan kaldırılmıştı. Banka kendi mamullerinin satış fiyatlarını serbestçe tayin edebilirdi. Ancak, ihtilâl devrinin icabı olarak Başbakanlığın, 4.4.1961 tarih 27/1353 sayılı bir emri vardı. Bu emre göre, Bakanlar Kurulu ve Başbakanlık izni olmadan fiyatları Bankanın, şartların icabına uygun olarak ayarlamasına imkân yoktu. İşte bu emir değiştirtilmeli, artan stokların eritilmesi ve piyasanın icaplarına uygun fiat tesbitinde Banka yetkisini kulanabilmeliydi.

İşte adam

İktisadi Devlet Teşekkülleri memurlarının ücret sistemleri de mutlaka ve süratle ele alınmalıydı. Akyol bu husustaki görüşlerini 4.10.1960 tarih 0104/28655, 20.10.1960 tarih 6548 /30660 sayılı yazılarla Bakanlığa bildirmişti ama, şimdi aynı konuyu bir kere daha, 9.2.1962 tarih 115/4342 sayılı "zata mahsus" yazısıyla Çelikbaşın da takdirine sunuyordu. Tatbik

edilen ücret sisteminin baştan sona bozuk ve yanlış olması idari ve teknik personel bakımından Bankanın devamlı olarak eleman kaybına uğramasıyla neticeleniyordu. Bu, acil tedbir isteyen bir işti. Akyol, bu yazısında A. B. D. de bir devlet teşekkülü olan Tennessee Valley Authority'nin kuruluş kanunundan, İngilteredeki İktisadi Devlet Teşekküllerinde uygulanan ücret sisteminden, Fransadan örnekler veriyor, piyasanın cazip tek lifleri karşısında mütemadiyen özel sektöre kayan elemanları için neler yapılması gerektiğini yana yakıla anlatıyordu. Sümerbankın kurmakta olduğu Bolu Sun'i Tahta Fabrikası 1902 İçinde, Beyaz Deri ve Kundura Fabrikasında kurulan yeni tesisler 1963 de, Bozüyük ve İstanbuldaki Seramik, İzmitteki Mensucat- Boyaları Fabrikası, Filyostaki Krom Manyezit Fabrikası 1964 de işletmeye açılacaktı. Bu fabrikalar için 36 Kimya Mühendisine ihtiyaç vardı. Bankanın mevcut kimya mühendisi ve kimyager sayısı sâdece 75 di. 14 de münhal bulunuyordu. Kurulacak fabrikaların özelliklerine göre işletme tecrübesi kazanmış teknik elemanların şimdiden yetiştirilmesi zarureti açıktı. Yüz milyonlara varan yatırımların bir an önce memleket hizmetine tam kapasiteyle girebilmesi için bu tesisleri tam bir vukuf ile sevk ve idare edecek ehliyetli otomanlar yetiştirebilmek için en az 15 işletme mühendisine ihtiyaç hissediliyordu. 15 eleman İsveçe, Çekoslovakyaya, Batı Almanyaya, İngiltereye, Fransaya, A. B, D. ne, Polonyaya gönderileceklerdi. Mukavelelerinde de bu husus vardı. Bu programın uygulanması için 460.800 lirası gündelik, 97.000 lirası yol masrafı olmak üzere en fazla 557.800 lira harcanacaktı. Bu elemanlardan mecburi hizmet taahhüdnamesi de alınacaktı. Bu programın uygulanması için yüksek Bakanlığın "prensip emirleri" istirham ediliyordu. Bu konu Çelikbaşa ilkin bir not olarak verilmiş, sonra 17.1.1962 tarih 39/1693 sayılı yazıyla resmen bildirilmiş, bundan beş gün sonra 22.1.1962 de yeniden not verilmişti. Yevmiyeli teknik personel ücretlerinin bir düzene sokulması hakkında Bakanlıktan yapılan taleplerin sayısı ise dördü buluyordu. 2.10.1060 tarih 65608/26665, 4.10.1060 tarih 6104/26665, 9.2.1062 tarih 624/4849, 15.2.1962 tarih 759/4962 sayılı yazılar Sanayi Bakanlığı dosyalarında uyumaktaydı. Bankanın muhtaç olduğu iktisatçılarla maliyet ve işletme muhasebecisi yetiştirilmek üzere her yıl on elemanın dış memleketlere gönderilmesi konusunda 20.7.1961 tarih 19542 sayılı teklif, daha sonra yapılan çeşitli tenkitlere rağmen cevapsız, kalmıştı.

Yaz babam, yaz!

Sümerbank mamullerin ihracı konusunda 27.9.1961 tarih 25290 sayılı teklif, 30.12.1961 tarihinde Çelikbaşa verilen bir "not'ile yenilenmiş ama netice alınamamıştı. Kurulmasından vazgeçilen Adıyaman, Karaman, Nevşehir fabrikalarının şirketlerine katılan hususi şahısların iştirak paylarının derhal ödenmesi ve bu suretle devlet onurunun korunması yolunda yapılan teşebbüslerin sayın da dör-411 bulmuştu. 19. 9.1960 tarih 26982, 11.4.1961 tarih 341/10226, 21.11. 1961 tarttı, 30390, 16.2.1962 tarih 5086 sayılı yazılar, hu teşebbüslerin Betice alınamayan belgeleriydi.

İşçi Sigortaları Kurumu kaynaklarından sağlanan ve Sümerbank aracılığıyla verilen sanayici kredilerinin gerçek ihtiyaç sahiplerine intikal edemediği, bunun sağlanması için kanununda yapılması gerekli değişikliklere ait kanun tasarısı ve bununla ilgili görüşler de tam üç kere Bakanlığa bildirilmişti. 10.10.1961 tarih 1492/26574, 8.2.1962 tarih 500/, 19.2.1962 tarih 098 sayılı yazılar bu konuyla ilgiliydi. Yıllardan beri zararla çalışan Taşköprü Kendir Fabrikasının bu zarardan kurtarılması konusunda İngilteredeki benzeri teşekküllerin çalışma şeklinden de söz açan bir teklif 27.9.61 tarih 25324 sayı yazıyla Bakanlığa sunulmuş. sonra şifahen bir çok defa teyit ve tekit olunmuş, ve sonuç alınamamıştı. Memleket halıcılığının gelişimini sağ-

Haksızlık ? Asla!

Salahaddin Akyol hırsızlık, uğursuzluk yapmış mıdır, yapmamış mıdır?

Bu mecmuanın o *konuda, hiç* bir peşin *hükmü yoktur. Böyle bir şüphe varsa gerekli tahkikata girişilir,* neticesi *alınır. Tahkikat devamı,* ***ederken Sümerbank*** **gibi bir müessesenin başında şaibeli** ***bir kimsenin*** bulunmasının *doğru görülmeyeceği de tabiidir.*

Ama, bir Bakanın Fethi Çelikbaş gibi hareket etmeye hakiki var mı*dır? İşte o konuda,* bu *mecmuanın yıllardır muhafaza ettiği bit peşin hükmü mevcuttur. Salahaddin Akyol Hâdisesinde her şey göstermektedir ki Sümerbankın Genel Müdürü hırsız ve uğursuz olduğundan dolayı değil, bir meslek haysiyetine ve şahsiyetine sahip olduğundan dolayı Bakanın hışmına uğramıştır. Bütün temeli bir çift imzasız ihbar mektubu olan ve senelerle* bir *tarafa bırakılan* bir *dosya hususi sebepler, hiddet duyulduğu anda ele alınırsa* re *ondan sonra Çelikbaşın davrandığı gibi davranılırsa bu haksızlığa karşı bayrak açmak herkes için bir görevdir, bir vicdan borcudur.*

Bu *mecmua hâdiseye, mecmuanın* idarecileri Salahaddin *Akyolun Fethi Çelikbaşı sinirlendiren* o *meşhur Bursa konuşmasını okuduktan sonra el koyma lüzumunu hissetmiştir. Zira biz samimiyetle inanıyoruz ki bu memleketin ekonomisini, o konuşmada gösterilen istikamette ilerlemek suretiyle kurtarmak kabildir. Yoksa, 19. Asır kitaplarının tozuyla küflenmiş ve tedris sıralarından ayrıldıklarından beri hiç bir şey okumamış kafaların işaret ettikleri yola saparak değil.*

Uygunsuz, kanunsuz ve keyfi harekete gelince.. Bu ithamların Salahaddin Akyola tatbiki derecesi tahkikat sonunda belli olacaktır. Hiç bir tahkikata ihtiyaç göstermeden uygunsuzluğu, kanunsuzluğu ve keyfiliği yüzünden akan davranış Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaşın davranışıdır. Böyle hareket eden bir Bakan dünyanın hiç bir parlamentosunda ayakta duramaz ve dünyanın hiç bir kabinesinde yer alamaz. Bir Bakan, önce Bakan gibi konulmalıdır.

Buna rağmen, böyle Bakanların bizim parlamentomuzda ayakta durmasına da, bizim kabinemizde yer almasına da alışmış bulunuyoruz.

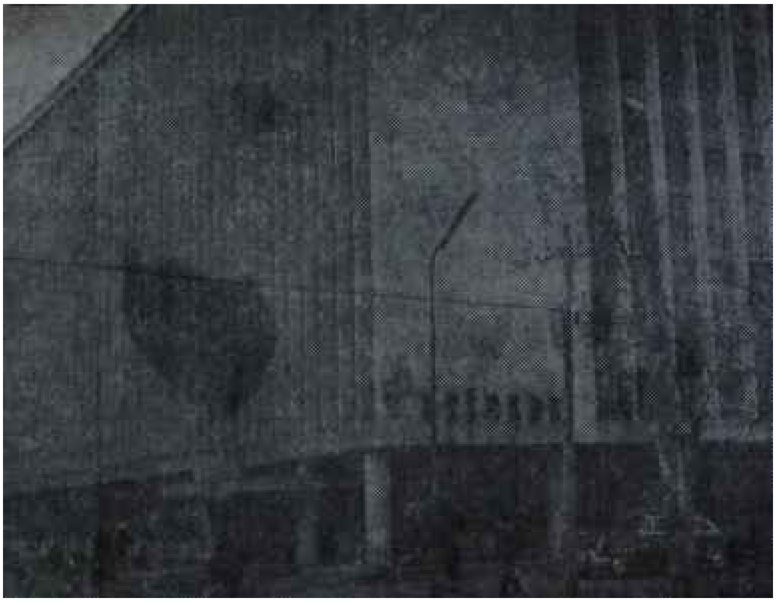
Ama kim olurlarsa olsunlar *ve ne pahasına olursa olsun* bizim *orlarla, onların şahıslarıyla değil, zihniyetleri ve davranışlarıyla, onları tutmayı ve korumayı hikmet-i hükümet sayanlarla* sonuna *kadar mücadele edeceğimizi de herkes bilmelidir. Bu toplum, ancak haksız davranışları kendi gücüyle, umumi efkârın bileğinin kuvvetiyle yenebildiği gün gerçek batılı seviyeye yükselmiş olacaktır.*

lamak için buyan atölyeler kurulmasını teşvik edici tedbirler alınması lüzumu 28.8.1961 tarih 22793 sayılı yazının konusu olmuştu. Bu konuda şifahen yapılan tekitler ise sayısızdı. Ama cevap yoktu. İngiltere ve Almanyada birer satış şubesi açılması hususundaki gerekçeli teklif de Bakanlık makamında kaderini beklemekteydi.

Bunların hiçbirine ama hiç birine yüksek Sanayi Bakanlığı Makamı, hiç bir zaman cevap vermiyordu. Akyolun işi yoksa yazsındı, vakti bolsa söylesin, söylesin, söylesindi.

Çelikbaşın istekleri,.

Sümerbankın bu istekleri hele şöyle bir kıyıda dura dursun Çelikbaş, Sanayi Bakanlığı teşkilâtına genelgeler gönderdi ve böylece Türk iktisadi ve sınai hayatının düzene gireceğini sandı. 26.1.1962 tarih 1/4-1128 ayılı Bakanlık yazısıyla, münhal bütün kadrolar bloke ediliyor, yapılacak her tayin için Bakanlıktan izin alınması şart koşuluyordu. Bu suretle İktisadi Devlet Teşekkülleri bir daktilo bile tayin edemez hale geliyordu. Bir daktilonun tayini Sanayi Bakanlığının başlıca meşgalesi haline gelince de, sonucun nerelere varacağını tahmin güç olmazdı. 31.1.1962 tarihli S sayılı genelge ise, Genel Müdürleri Bakanlığın en küçük kademesine de gitse, bütün yazıları bizzat imzalamaya zorluyordu. Bu açıkça şu demekti: İktisadi Devlet Teşekküllerinin Genel Müdürleri, asıl işlerini bırakacaklar, kâğıtlara evraka gömülecekler, sabahtan akşama kadar imza atacaklar. Genel Müdürün yardımcıları ne işe yarardı? Orası pek halli değildi. Bakanlık, 22.1.1962 tarih 4-E /49210 - 907 sayılı yazısıyla Bakanlıklararası Prodüktivite Komitesi Uzmanı H. R. Bagwell'e Sümerbankın 25 bin lira ödemesini istedi. Sümerbank ise, 13.2.1962 tarih 128 sayılı yazısıyla bu zâtın bankada fiilen vazife görmediğini, bir kere yarım gün, bir kere de sâdece İki saatlik bir ziyarette bulunduğunu, hazırladığı ön raporlarda da Sümerbankdan Herhangi bir şekilde bahsetmediğini, bu şartlar altında 26 bin lirayı ödeme imkanı bulamadığını bildirdi, "keyfiyeti bir defa daha yüksek görüş ve takdirce sundu. Çelikbaş, Güney Afrikaya gönderilen "iyi niyet" heyetine, kadrosu Sümerbankta olup Bakanlıkta çalıştırılan Beklen Terzioğlu adlı bir lise mezununu Sanayi Bakanlığı adına dahil ettirdi. Terzioğlunun bütün yol masraflarıyla harcırahını Sümerbanka ödettirdi. Bu heyete, Dışişleri Bakanlığı bir Genel Müdürünü başkan olarak seçmişti.

Sanayi Bakanlığı
Tapusunu kim aldı?

Öbür bakanlık temsilcileri de en yüksek kademeden memurlardı. Sanayi Bakanlığında bir kaç dil bilen yüksek memurlar varken, İktisadi Devlet Teşekküllerinde de bir o kadarı bulunurken hikmet-i Hüda, Çelikbaş bir lise mezununu tercih etti.

İki zihniyet ve iki tutum arasındaki fark, infilâke yol açmakta gecikmedi. Çelikbaş kısa zamanda, bu inatçı, tuttuğunun peşini çabuk bırakmayan, şahsiyet sahibi Umum Müdürden hiç hazzetmez oldu. Hele. üzerlerinde kati hakimiyet kurmak istediği Genel Müdürlerin katıldığı toplantılarda Salahaddin Akyolun çıkışlar yapmasını sevmedi.

Bardağı taşıran damla

Salahaddin Akyol Bütçe görüşmeleri sırasında Karma Komisyonda, Senatoda. Millet Meclisinde Sümerbankla ilgili olarak yapılan tenkitlere cevap verilmek üzere Bakana notlar sundu. Çelikbaş bunlara hiç iltifat etmedi, bu tenkitleri cevaplandırmadı. Akyol, Bakana elden sunulan notları resmi bir yazıyla da ayrıca bildirdi. İhtilâl sonrasında Sümerbankın tutumunu, çalışmasını ve sağladığı huzuru övünce, bunun âmili olarak da Akyolu gösterince bardak doldu. Çelikbaş, harekete geçti.

Fethi Çelikbaş, Karma Hükümette Sanayi Bakanlığına gelince kendisine bir dosya intikal etmiştir. Bu dosya, Salahaddin Akyola aittir. Dosyanın esasını, 1960 Mayısından hemen sonra gelen bir iki imzasız ihbar teşkil etmektedir. Çelikbaşa kadar Sanayi Bakanlığına oturan Bakanlar bu imzasız ihbar mektuplarına iltifat etmemişler, fakat mesele zaman zaman Başbakanlıktan kurcalandığı için işi bir dosya halinde muhafaza etmişlerdir. Çelikbaş bu dosyayı Kasım içinde aldı. Fakat Mart sonlarına kadar aldırış etmedi. Kimin için, imzası» ihbar mektupları gelmiyordu ki. Ama Bakan, dik kafalı ve bir takım fikirlere sahip Umum Müdüründen kurtulmayı bilhassa Bütçe konuşmalarının sonunda düşününce, tam dört ay el sürmediği dosyayı hatırladı.

Hâdiselerin bundan sonra cereyan eden kısmı, İnönü Hükümetinin Sanayi Bakanı Prof. Fethi Çelikbaş için hiç de iftihar sebebi teşkil etmeyecek davranışlardır, sözlerdi, hafifliklerdir ve sâdece Bakan için değil, mensup olduğu Hükümet için esefe şayan. dır.

Çelikbaş, ya kendisine yanlış aksettirilen veya halkoyuna yanlış aksetmesinde fayda bulduğu imkânsız ihbarları açıklarken, Sümerbankın Salâhattin Akyolun Genel Müdürlüğü sırasında, Maliyeye olan 30 milyonluk birikmiş vergi borcunu ödediğini, 1960 yılının ikinci yarısından bu yana hiç bir vergi borcu kalmadığını, 1960 yılı gibi ihtilâlin yapıldığı, iktisadi düzenin bozulduğu, büyük sarsıntılar geçirildiği bir sırada 1959 a nazaran 60 milyon lira fazlaziyle 750 milyon liralık istihsal elde edildiğini, 49 milyon lira fazlasıyla 858 milyon lira değerinde satış sağlandığını görmezlikten geldi. 1961 yılın-

da ise, Bankanın 70 milyon lira kâr sağladığını hiç de belirtmek istemedi. Son iki yıl içinde memleketin uğradığı iktisadi, siyasi ve mali müşkülleri de gözönünde tutunca Sümerbankın başarısını daha iyi değerlendirebilmek pekâlâ mümkündür. Meselenin ruhu da burada yatmaktadır.

Küçüklükler Komedyası

Sanayi Bakanlığının bütçesi Millet Meclisine 25 Şubatta geldi. Milletvekili Kemal Bağcılar Sümerbankı ve Umum Müdürünü orada övdü. Çelikbaş bu konuşmayı, avurtlarını yiye yiye dinledi. Bakan, bakanlığına döner dönmez Teftiş Kurulu Başkanlığına bir not yazdı. Notta, "Akyol Dosyası"nın tetkiki isteniliyordu. Notun altındaki tarih, 26 Şubattır. 27 Şubatta, Teftiş Kurulu Başkam Naci Gürol makama çağırıldı. Bakan, Teftiş Kurulu Başkanına Salahaddin Akyol hakkındaki tahkikatı kime vereceğini sordu. Naci Gürol:

Naci Gürol
Kurbana kurban

- Tabii, en müsait, müfettiş arkadaşa efendim" dedi.

Bakan, itiraz etti:

"— Yok, yok.. Rahmi beye verin. İkinci olarak da, Ali Arık tetkik etsin."

Başkan, bu müdahaleye ve tercihe şaşırmakla beraber sesini çıkarmadı. "Rahmi bey", Burdurlu Rahmi Tunçağıl idi. Her hakle, Bakanın emniyetini haizdi. Teftiş Kurulu Başkam 28 Şubat günü vazifeyi, Bakanın istediği müfettişlere verdi.

1 Mart günü, yani aradan 24 saat geçmeden, Rahmi Tunçağıl Teftiş Kurulu Başkanına bir direktif iletti. Bakan, Sümerbank Genel Müdürünün, o gün saat 12'ye kadar görevinden alınmasını istiyordu. Tedbirli ve tecrübeli Naci Gürol, müfettiş arkadaşından bu haberi, nasıl aldığını sordu. Rahmi Tunçağıl:

"— Bakan gece evime telefon etti.." cevabım verdi.

İşte, Açık Rejim!

İnsanlar henüz, her şeyin mükemmel gittiği bir rejimi bulamamışlardır. Bir sistem keşfolunsun ki hiç bir hata yapılmasın, hiç bir kusurla karşılaşılmasın, toplumun -ve fertlerin eksikleri bile o sayede ortadan kalksın, hiç olmazsa tesirini kaybetsin.

Ama, lugatlardaki isimleri ve tasniflerdeki yerleri ne olursa olsun iki tarz idare fiilen mevcuttur. Bunların birincisinde hatalar, düzeltilmek suretiyle bertaraf edilir, ikincisinde kimselere duyurulmamak suretiyle.. Tabii iki ucun arasında, esas karakteri muhafaza etmek şartıyla bir sıra sistem mevcuttur. İngiliz demokrasisinden Trujillo rejimine kadar.

Son günlerde Basın için üzücü bir hâdise oldu. Sivasta, valinin hışmına uğradığı açıkça belli olan bir gazeteci eziyete maruz bırakıldı. Gazetecilerin, kanuni dokunulmazlığa sahip kimseler olduğunu iddia eden yoktur. Basın suçu diye bir suç mevcuttur ve bunu işleyenin ceza görmesi basit hukuk prensibidir. Hukuk dışı olan. gazetecilere karşı hususi kinlerin, hususi düşmanlıkların, hattâ hususi başka maksatların verimli ortam bulması, kanun metinlerinde "madde zorlamaları" yapılması, bir basın suçunun, bir de adi suçun bulunduğunun ve bu iki değişik suçun suçlularına değişik muamele, yapmak gerektiğinin unutulmasıdır. Her şey göstermektedir ki Sivasta bu hususlara dikkat edilmemiştir. Valinin açtığı bir şahsi hakaret dâvası, nihai hükümden çok önce bir tevkifle neticelenmiş, tevkif edilen gazetecinin, ilk iş olarak saçları kesilmiş, pek sinirli bir zat olduğu anlaşılan vali aynı şahıs aleyhinde dava üstüne dâva ikame etmiştir. Bu davranışlar, bütün gazetelerde ciddi ve çok haklı tepkiye yol açmıştır.

Bu hadiseler, Türkiye için yeni değildir. Türkiyede çok gazeteci, bir şahsi şikâyet üzerine tevkif olunmuştur. Pek çok gazetecinin saçı, şan olsun diye kesilmiştir. Pek çok gazeteci, günler ve haftalar değil, aylar ve seneler âdi mahkûmlarla yanyana yatmış, ömür tüketmiştir. Bunlar, gazetelerde sütun sütun yer işgal etmiş, cesur kalemlerin savunmalarını, sağlamış, bir fena rejimin yıkılışını kolaylaştırmıştır. Ama rejimin istidadı Kapalı Relime gitmek olduğundan, bir takım kimselerin Basın Hürriyeti anlayışının bu olması iktidarda bulunanlar üzerinde en ufak tesir icra etmemiş, bilâkis böyle davranışlar desteklenmiştir, teşvik olunmuştur.

Halbuki, şimdi netice ne oluyor? İç işleri Bakanı, gazeteci dava edip eziyet ettirtmekten zevk alan valiyi, hem bu davranışı hakkında bilgi almak, hem de gazetede yazılanların doğruluk derecesini anlamak üzere merkeze çağırıyor. Adalet Bakanı, adliyenin işlerine bir müdahalede bulunmamaya da itina göstererek meselenin esası ve tatbikat hakkında tahkikata girişiyor. Nihayet hâdiseyle bizzat Hükümet Başkanı alâkadar oluyor ve bu işin Tedbirler Kanunuyla zerrece ilişiği bulunmamasına rağmen savcıların o noktada da yanlış telâkkilere kapılmamaları için bir genelge yazılmasını, Kanunun mahiyetinin yeniden açıklanmasını, mübalağaya katılmamasını istiyor. Ayrıca, saç korusunda yeni bir usul konmasını bildiriyor. Basının bu tepkisinden sonra İktidarın bu davranışı, hiç şüphesiz bundan böyle herkesi Basın Hürriyeti ile bunun suiistimalinin hududunu çizmekte de, hududun suç tarafında kalanlara karşı muamelede de daha dikkatli, insaflı ve ihtiyatlı davranmaya mecbur bırakacaktır. Görülüyor ki, "göğsünü bir aziz Sebastiyan tevekkülüyle her türlü tenkide açmış olan iktidarın cübbesi altından düşen", ne bir çıplak baştır, ne de sadece fuzuli dosyalardır.

Hayır, Açık Rejim diye bilinen rejim Voltaire'in Candide'inden başka kimsenin inanmayacağı bir hayal filemi yaratmıyor. Sâdece, hataların pek âlâ düzeltilebileceği ve aşırılıkların önlenebileceği bir ortam meydana getiriyor.

Fena mı?

Bu ikinci müdahale, bakanlığı ile bir çiftliği birbirine pek karıştırdığı anlaşılan Fethi Çelikbaşın niyetini daha açık şekilde ortaya koydu. İş, aynı gün resmiyete de intikal etti. Rahmi Tunçağıl ve Ali Arık, bir yazıyla talebi Teftiş Kurulu Başkanlığına intikal ettirdiler. Naci Gürol da hiç istifini bozmadı ve Bakanlığa şu yazıyı yazdı:

Bakanlık Makamına

26.2.1962 tarihli mucip emirleri ile Sümerbank Genel Müdürü Selâhattin Akyol hakkındaki ihbar ve şikâyet konularının, tetkik ve tahkikine memur edilen Müfettiş Rahmi Tunçağıl ve Ali Arık'tan alınan 1.3.1962 tarihli ve 313/211, sayılı müşterek yazıda;

"Adı geçenin, Genel Müdür olarak Müessesenin başında bulunduğu sürece hakkında yapılacak tahkikatın selâmetle yürütülmesinin ve salim bir neticeye bağlanmasının mümkün olamıyacağı kanaatına varıldığından, muvakkaten vazifeden alınmasında zaruret görüldüğü" bildirilmektedir.

Keyfiyeti yüksek tensip ve takdirlerine arzederim.

Naci Gürol
Teftiş Heyeti Reisi

Fethi Çelikbaş bu yazıyı alınca küplere bindi. Zira Başkan, hiç bir mütalea eklememişti. Çelikbaş yazının altına "Müsteşardan makama geldiği tarih : 1.3.1962 - Saat 18.15" şerhini koydu, sonra şu notu ekledi! "Reisliğin mütaleası nedir?" Parafını bastı ve o günün tarihini koydu: 2.S.962.

Mahalle kavgaları

"Bakan, hemen Teftiş Kurulu Başkanını çağırdı ve hiddetle sordu:

"— Siz, Teftiş Kurulu Başkanı olarak yazılarınıza mütaleanızı eklemez misiniz?"

Naci Gürol şu cevabı verdi:

"— Ekleriz efendim. Fakat bu vakanın bir hususiyeti var. Hâdise bana Rahmi beyden intikal etti. Üzerinden de 24 saat geçmedi.."

Sonra sakin bir sesle böyle bir davranışın doğru olmadığını, Bakanların müfettişlerin evine telefon ederek talimat vermelerini doğru bulmadığım, vazifeli bu müfettişlerin kararlarını koca bir dosyayı 24 saat dahi incelemeksizin verdiklerini bildirdi. Naci Gürol bunu takiben kendi makamına döndü, Bakanın istediği mütaleayı yazılı olarak verdi. Mütalea şudur:

Bakanlık Makamına

26.2.1962 tarihli mucip emirleriyle Sümerbank Genel Müdürü Selâhattin Akyol hakkındaki ihbar ve şikâyet konularının tetkik ve tahkikine memur edilen Müfettiş Şahini Tunçağıl ve Ali Arık'tan alınan 1.3.1962 tarihli ve 313/211 sayılı müşterek yazıda;

"Adı geçenin, Genel Müdür olarak Müessesenin başında bulunduğu sürece hakkında yapılacak tahkikatın selâmetle yürütülmesinin ve salim bir neticeye bağlanmasının mümkün olamıyacağı kanaatine varıldığından, muvakkaten vazifeden alınmasında zaruret görüldüğü" bildirilmektedir.

Reisliğimizce vazifenin verildiği 28.2.1962 tarihinden itibaren 24 saat dahi geçmeden ve bu suretle Müfettişlerce dosya lâyıkı veçhile tetkik edilip muhtevasına nüfuz edilmeden böyle bir teklifte bulunulması çok acele bir karar ve tedbir olarak telâkki olunmaktadır.

Keyfiyeti yüksek takdir ve tensiplerine arzederim.

Naci Gürol
Teftiş Heyeti Reisi

Bu yazının tarihi, 2.3.962'dir.

Uslanmayan adam

Fethi Çelikbaş tam onbir gün bu yazıyı sakladı. Evrak, masasında uyudu. Hesabı, başına gelecekleri haber alan Salahaddin Akyolun "adam olacağı" idi. Gerçekten, gocunacak bir tarafı bulunan kimse için, iş bu safhaya geldiğinde yapılacak en iyi şey nabza göre şerbet vermekti. Ama hesap doğru çıkmadı. 11 Mart Pazar günü, Sümerbankın Merinos fabrikasındaki yıllık toplantıda Salahaddin Akyol başında bulunduğu müessesenin ve bütün İktisadi Devlet Teşekküllerinin nasıl idare edilmesi gerekliği hususundaki görüşlerini tam bir fütursuzlukla, açık açık, çekinmeden ve yılmadan anlattı. Söylediklerinin herbir satırı, her bir kelimesi doğrulur ve Devlet Plânlama Teşkilâtının fikirlerine uygundur. İktisadi Devlet Teşekküllerinin idaresi için bunlardan iyisini bulmak imkanı yoktur. Ama iktisadi görüşü bir XIX. Asır liberalistinin görüşlerinden belki geri olan, fakat ileri olmayan, özel teşebbüsü bir tuhaf mânada alan Çelikbaş bu sefer büsbütün hiddetlendi ve bütün ölçüleri kaçırdı.

Bakan derhal çekmecesini çekti, Akyol hakkındaki evrakı çıkardı ve altına emrini yazdı. . Yazılan not şudur:

Tahkikata memur edilen müfettişlerden Ali Arık daha önce tetkikat

Salahattin Akyol Umum Müdürlük makamında

"Nush ile uslanmayanın..."

yapmıştır. Hakkında tahkikat açılmış olan Sümerbank G. Md. nün vazife başında bırakılmasının salim bir tahkikat yapılmasına mani teşkil edeceği kanaati yerindedir. Bu itibarla:

1 — Müfettişlerin teklifi veçhile Sümerbank G. Md. lüğü vazifesini ifa etmekte bulunan Selâhattin Akyol'un, müktesep haklan mahfuz kalmak şartiyle, vazifesinden alınması,

2 — Sümerbank Genel Müdürlüğü görevini İdari İşler Genel Md. Muavini B. Alpagut'un tedvir etmesi,

3 — Durumun yakarıda adı geçenlere tebliği ile neticesinin bildirilmesi, lüzumludur.

Not : 26.2.962 tarihli mucip gereği ifa edilmiş midir?

13.3.962
Paraf
Fethi Çelikbaş

Fethi Çelikbaşın gazabı burada bitmedi. Karşısına bir hakkın müdafii olarak çıkan Naci Gürolu da "Sanayi Bakanlığı Enerji Dairesi Uzmanlığı"na tayin etti ve yerine, vekâleten, mutemet adamı Burdurlu Rahmi Tunçağılı getirdi

Bundan sonradır ki, Fethi Çelikbaşın bir Bakana hiç yakışmayacak sözleri gazetelerde yer aldı. "Utanmasam, adamı döverdim.." dedi, hiç bir asıl ve esası olmayan ithamlarda bulundu, ''Paşaya söyledim, adamı atacak" dedi, tahammül edemediği Salahaddin Akyolun ve Naci Gürolun şerefleriyle, haysiyetleriyle pervasızca oynadı, ileri geri laflar etti, sonra bunları söylemediğini bildirecek kadar pusulayı şaşırdı. Hele "Hakkında tahkikat açılmış bir adamı makamında tutamam" deyişi, hayretle karşılandı.

Zira Fethi Çelikbaş hakkında, Meclis Tahkikatı talepleri vardır. Kabine arkadaşı Cahit Akyar ise, bu hususta bir rekortmendir.

Fakat asıl alâka çekmesi lâzım gelen taraf Fethi Çelikbaşın Sanayi Bakanlığındaki kendi hareketleridir.

Baş yiyen bakan

Çelikbaşın uğraştığı yalnız Sümerbank Genel Müdürü Selâhattin Akyol olmadı. Akyol, umduğundan sert ve kuvvetli çıktı, onun için onu yemekte güçlük çekti. Oysa, Çelikbaş Bakan olduğundan bu yana üç Genel Müdürün sessiz sedasız hesabını görmüştür. Bunlardan biri Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürü Nevzat Yerdeldir. Yerdel, kurtuluşu istifada buldu. Çelikbaş da, Genel Müdürlükten üç kademe aşağıda bir memuriyeti olan Bedreddin Sarpı, rekortmen bir atlet gibi atlatarak Genel Müdür yaptı. Böylece T.K.İ. yi hizaya

Seyyit Ulubay -Cavit Borçbakan
Yanlış *hesap Bağdattan döndü*

getirdi. Makina Kimya Endüstri Kurumu Genel Müdürü Enver Çakıroğlu da Çelikbaşın hışmından kurtulamadı, yerine resmî sektörden özel sektöre kadar çeşitli yerlerdeki hizmetleri ilgililerce pek iyi bilinen Salâhattin Şambaşoğlu Genel Müdür yapıldı. M.K. E. de safa geçmiş oluyordu. En ilgi çekici tayin ise Türkiye Çimento T. A. Ş. Genel Müdürlüğünde evvelki haftanın sonlarında yapılanıdır. Türkiye Çimento T. A- Ş. nin Genel Müdürü Seyyit Ulubay, gerekçesiz işinden alındı. Sümerbanka müşavir olarak tayin edildi, yerine Cavit Borçbakan düşünüldü. Borçbakanın hikayesi pek eğlencelidir. Borçbakan, D.P. devrinde aynı yerde Genel Müdür Muaviniydi. İhtilâlden sonra, Pınarhisar Çimento Fabrikası için mubayaa edilen demir cevheri dolayısiyle - mubayaa 1960 yılının ilk yarısında yapılmıştır -yolsuzluğu görüldüğünden Sanayi Bakanlığı Müfettişlerince hakkında Ceza dâvası açılması lüzumlu görülmüş ve Borçbakan mahkemeye verilmiştir. Bu sırada çıkan af kanunu, Borçbakanın işine yaramış yargılanmaktan kurtulmuştur. Ama Çimento Şirketi, uğradığı zararı sineye çekmek istememiş, Borçbakan hakkında tazminat dâvası açmıştır. Bu dâva halen görülmektedir. Şimdi, Çimento Şirketinin tazminat dâvası açtığı Cavit Borçbakanı, Fethi Çelikbaş şu şirketin Genel Müdürlüğüne - tayin emri, halen elden dolaştırılmaktadır, -getirmektedir. Peki şirketin Borçbakanla dâvası ne olacaktır? Peki, bu tazminat dâvasının açılmasına karar veren Şirket mensuplarının durumu ne olacaktır? Peki, hakkında dâva açılmış bir kişi, o dâvayı açan müessesenin başına getirilirse bu, dâvanın selâmeti bakımından mahzurlu değil midir? Çelikbaşın selâmetle yürütülmesi gereken tahkikat ve dâvalar hakkındaki görüşü yalnız ve ancak Salâhattin Akyol için galiba değişiktir.

Fakat Çelikbaş bitirdiğimiz haftanın sonunda bu tâyin kararını iptal etmek lüzumunu duydu ve Genel Müdür Seyyit Ulubay görevi başında bırakıldı.

"İstifa mı etsin?"

Hadise, kısa zamanda dal budak saldı. Bir Genel Müdürü rızası hilafına Hükümet kararı' olmaksızın değiştirmek mümkün olmadığından bitirdiğimiz haftanın sonunda cuma günü' Sanayi Bakanı meseleyi Kabineye getirdi. Daha evvel Başbakan İnönüyü evinde görmüş, kendisine göre meseleyi anlatmış, tek taraflı deliller vermiş ve Hükümet Başkanım ikna etmişti. Ancak, İnönü, Bakan tarafından hakkında tahkikat açtırılmış bir Umum Müdürün görevinde kalmaması hususunda, ikna olmuştur. Yoksa, nihai netice elbette ki tahkikatın sonunda belli olacak ve o zaman zaferin kimde kaldığı, tuğlanın kimin başına düştüğü görülecektir.

Cuma günü saat 17'de başlayan Kabine toplantısında mesele bu hava içinde görüşüldü. Aslında toplantı bir gün önce yapılacaktı. Fakat bir çok Bakan başkentte bulunmadığından O gün yapılamadı. Cuma günü, İsmet İnönünün başkanlığındaki toplantıya Akif Eyidoğari, Nihat Su, Turhan Feyzioğlu, Avni Doğan, Necmi Ökten, Sahir Kurutluoğlu, İlhami San-

car, Şevket Bulatoğlu, Bülent Ecevit, Cahit Akyar, İhsan Gürsan, Fethi Çelikbaş ve Ahmet Topaloğlu katıldılar. Gündemde Çelikbaşın izahatından başka Kıbrısla - Türkiye arasında yapılacak ticaret ve tediye anlaşması, Ortak Pazar meseleleri vardı. Söz, Sanayi Bakanına verildi. Çelikbaş uzunca bir girişten sonra Bakan olarak kendi bakanlığı içinde yapmak istediklerini anlattı. Aradan Salahaddin Akyol hadisesini kendine göre nakletti. Umum Müdürün kusurlarından, uygunsuz hareketlerinden bahsetti. Bu arada sâdece Salahaddin Akyolla değil, bakanlığına bağlı 14 teşekkülle ayrı ayrı ilgilendiğini, tetkiklerinin yakında sonuçlanacağını haber verdi. Açıklama, "tasvip ile" karşılandı ve tasarrufların yerinde olduğu kabul edildi. Aslına bakılırsa, bu kararla Bakanlar kendilerinin de bakanlıklarını birer İmparatorluk saymak hakkını kazanıyorlardı. Öyle ya, her biri bir çok Umum Müdürü değiştirmek ve onların yerlerine kendi adamlarını getirmek niyetinde değil miydi? Eh, Çelikbaş misali bir prensip olacaktı. Hem canım, bu Umûm Müdür için bir Bakan istifa mı ettirilecekti T Hele, bütün Bakanlar aleyhinde bir kifayetsizlik ve hoşnutsuzluk kampanyasının başlamış olduğu bir sırada..

Bu mülahazalara İsmet İnönünün yumuşak ve pasif tutumu eklenince ilk zaferin Fethi Çelikbaşta kalması güç olmadı. Sanayi Bakam o akşam kabine toplantısından çıkarken gülüyordu. Bakanlar, içlerinden birinin bakan gibi konuşmamasını, adam dövmeye kalkışmasını ve inanılmaz hafiflik göstermesini bile mazur görmüşlerdi. Gülünmeyecek gibi değildi ki..

Salahaddin Akyol, cuma akşamı telgrafla istifasını bildirdi.

Son gülenin iyi güldüğü bir türk atasözüdür.

A.P.

"Baraganın Dikenleri"

Geride bıraktığımız haftanın ortasında çarşamba günü, akşam Dinar kasabasını sarmak üzereyken, kasabanın postahanesindeki telefon memuru harıl harıl birini arıyor ve karşıda bekleyen aboneye mütemadiyen:

"— Bir dakika efendim.." diyordu. Aranan A. P. nin ihraç edilen ünlü milletvekillerinden Mehmet Turguttu. Memur nihayet Turgutu buldu ve başkente bağladı. Matrut A.P. milletvelkili Ankaradan arandığını işitince heyecanlandı. Haberlerin iyi veya pek kötü olması ihtimalleri üzerinde bir iki saniye şöylece düşündü.

Ancak, ahizeyi eline alıp, başkentten ariyanın bir gazeteci olduğunu anlayınca, bir parça cam sıkılır gibi oldu. Karşıdaki ses:

"— Mehmet Beyefendi, belki duymuşsunuzdur, İl Başkanlarının toplantısı sonucunda şöyle bir söylenti ortaya çıktı. Sizi ve Apaydını yeniden partiye alacaklar, diğerlerini dışarıda, bırakacaklarmış, ne dersi--- bu karara?"

Turgut, ahizeye mümkün mertebe

Madalyonun

Necmi Ökten
Rozetçi Bakan

İşte, son misal : Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne tayin yapılacak. Teşkilât Başbakanlığa bağlı ve A. P. li Devlet Bakanı Necmi öktenin tasarrufunda. Türkiyede Beden Terbiyesi denilince hatıra gelen nadir isimlerden biri: Vildan Aşir Savaşır. Adam bunun tahsilini yapmış, senelerce işe emek vermiş. İhtisası, kimse tarafından tartışılmıyor. Adamı, D. P. İktidarı Beden Terbiyesi Genel Müdürü, olarak bulmuş. İktidarın ilk Milli Eğitim Bakanı Avni Başman da, hiç bir partizan düşünce taşımadığından kendisini memnunlukla muhafaza etmiş. Sonra, Tevfik ileri gelmiş. D. P. nin en partizan bir Bakanı. Düşünün, Muhsin Ertuğrulu İnönünün kulaklıklı koltuğunu tiyatroda, sâdece insanî görüşle muhafaza ettiği için Devlet Tiyatrosundan ayıran adam! Savaşırla da takışmakta gecikmiyor. Onu da uzaklaştırıyor. Ama Savaşır, bunu Muhsin Ertuğrul kadar sakin karşılamıyor. Tayin edildiği, bilmem nere jimnastik öğretmenllğinden istifayı basıyor, giriyor C. H. P. ye, uğraşıyor, didiniyor, savaşıyor.

Sonra İhtilâl, sonra yeni rejim. Ama, Beden Terbiyesi A. P. li Devlet Bakanının tasarrufunda. Savaşırın adaylığı bile, üstada ve partisine allerji veriyor. İsmi üzerinde ittifak edilen kimse yok. Buna rağmen, bir A. P. li Bakan bir C. R. P. 1lyi Genel Müdür nasıl yapar? Sonra, o ziyadesiyle meşhur "Teşkilât" ne der? Al takke, ver külah, mültimilyoner Spor - Totonun kudret sahipleri, hop diye birini buluveriyorlar: Gelmiş geçmiş Futbol Federasyonlarının en kötüsü "Safa Yalçuk Federasyonu"nun Genel Sekreteri ve bir zamanların "Demiryolu Kralının yakın mesai arkadaşı bir Fikret Altınel. İhtisası : Vaktiyle top oynamış! Geliyor, oturuyor. Şimdi memleketin Beden Terbiyesi işlerini Safa Yalçuk Federasyonunun eski Genel Sekreteri tedvir edecek!

Bir idare tutar, bir kimseyi sâdece şu partinin mensubudur diye bir işin başına getirir. Hatta, a mevkiye gelebilecek vasıf taşıyan kimseler arasında tercihi parti rozetine bakarak yapar. Bu bir partizan idaredir ve idarelerin en kötüsüdür.

Bir idare tutar, bir kimseyi sâdece şu partinin mensubudur diye bir işin başına getirmez. Hatta, o mevkiye gelebilecek bütün vasıfları taşıdığı halde parti rozetine bakar ve onu bertaraf eder. Bu da partizanlıkta birinciden aşağı kalmayan bir idaredir Ve en azından, onun kadar kötüdür. A. P. bundan gürültülü şekilde şikâyet ediyor. Haklı! Ama, ya madolyonun tersi?

İhtilâl sonrası Türkiyesinde, bir takım C.H.P. lilerin kaderi böyle bir muameleye maruz kalmak olmuştur. İhtilâlin ilk günlerinde M. B.K. yeni sistemimizin ilk günlerinde inanılması güçtür ama. İnönü Hükümeti evet, İnönü Hükümeti-

bağırarak soruyu cevaplandırdı:

"— Böyle bir ayırım yapılmasına asla taraftar değilim. Kabul atmam. Arkadaşlarımın yanında kalırım."

Gazeteci daha fazla sormadı. Soracak bir mesele da yok sayılırdı. Zira başkentte A. P. İl başkanlarının toplantısıyla başlayan karışıklık hemen düzelmiş sükûnet -şimdilik- avdet etmişti. Turgutun cevabından anlaşılıyordu ki ihraç edilenler, partiyi bîr kere daha kaybetmiş gibi görünmelerine rağmen mücadeleden vazgeçmiyecekler, A.P. içinde kuvvet gösterisine devam edeceklerdi.

Nitekim, haftanın ortasında küçük Evliyaoğlu seçim bölgesine bir ziyaret yapmayı ya havayı yoklamayı uygun buldu. Balıkesire teşkilâtla temasa giden küçük Evliyaoğlu hiç değilse ilerisi için karışıklığın tohumlarını atmış olarak dönecek ve yer yer kaynaşmaya seçim bölgesinden başlatmış olacaktı.

A. P. den ihraç edilen altı milletvekili haftanın başında oldukça nikbindi. Toplantıdan birkaç gün evvel başkente gelen İl Başkanlarının ağızlarına bakılırsa > bunlar ihraçları tasvip etmiyen gruptur- Genel İdare Kurulunun kararı geri çevrilecekti. Hatta toplantının sonunda Büyük Kongreye gitme kararına bile varılabilirdi, Evliyaoğlu ve Apaydınların gerçek dileği de buydu. A.P. yi kongre havasına soktukları anda meselelerin hal edileceğini ve partinin üst kademelerinin ele geçirileceğine inanmışlardı.

Nitekim pazar günü başkente gelen İl Başkanlarından bazıları ayaklarının tozunu silmeden karşılarında Apaydın - Evliyaoğlu kliğinin kulisçilerini buldular. İşin aslına bakılırsa gelenler kapanın elinde kalacaktı. Zira İl Başkanlarına parti içindeki çekişme oldukça değişik ağızlardan, oldukça değişik şekilde gidiyor ve türlü yorumlarla, gerçekle ilgisi olmayan hallere sokulunuyordu. Gelenlere söylenilen "demokratik idare"nln sihriydi. Bir takım şartların icap ettirdiği günlerde A. P. bazı kişilerin teşebbüsüyle kurulmuş ve gelişmişti. Parti artık oturmuş, hatta Hükümetin bir kanadını teşkil edecek kadar kuvvetli hale gelmişti. Öyleyse Demokrasinin icapları yerine getirilmeli, Büyük Kongre toplanmalı, A.P. idarecilerini oylarıyla seçmeliydi.

Karşı tarafın, çalışması tamamiyle aksi yönden oldu. Henüz bir intikal devresindeydiler. Herşey düzelmemişti. Yavaş yavaş yerleşiliyordu. Bazı zaruretler idarecileri, bazı kararlar almağa yöneltiyordu. Bunların başında elbette ki memleketin mali menfaatları vardı. Devamlı tahrik ve karıştırıcı faaliyete bir son verilmezi gerekmekteydi.

İl Başkanları zaman zaman, uzun hikâyeler dinlemek, İhtilâle ait hatıraları öğrenmek, 22 Şubat olaylarıyla ilgili anektodlara gülmek mecburiyetinde kaldılar. Toplantının başlıyacağı pazartesi gününe kadar, tek kelime söylemediler. Taşralı politikacının susmayı bilen taktiği ile durumu idare ettiler.

2 Yüzü

bir tuhaf C.H.P. allerjisi'ne tutulmuştur. M. B. K., partizanlık yapmamayı C. H. P. lileri iş başına getirmeme mânasına almıştır. Bu yüzden. Hükümetten devletin kilit noktalarına, bir takım manasız kimseler'in su yüzüne çıkmasına yol açılmıştır. O kadar ki, en sonda bunun böyle gitmeyeceği anlaşılmış ve M. B. K. nin C. H. P. lilere koyduğu

Vildan Aşir Savaşır
Tu kaka

ambargo kaldırılmıştır. Ama M. B. K., memleket seviyesinde böyle bir tavır takınmış da küçük kademelerde C. H. P. liler su başlarını tutamamışlar mıdır? Mükemmelen tutmuşlardır ve bir çok yerde giden D. P. 11 kıratında bir C. H. P. linin gelmiş olması 15 Ekim seçimlerinin belli başlı faktörlerinden birini teşkil etmiştir.

Ama, ne olmuştur? En önemli mevkilere bir takım renksiz, kalitesiz, tecrübesiz adamlar doldurulmuş, adeta D. P., iktidarına karşı C. H. P. saflarında mücadele etmiş olmak bir suç yerine geçmiştir. Bu garip tarafsızlık anlayışı, M. B. K. idaresini deve, ne kuş halde tutmuştur.

Ya şimdi, İnönü Hükümetine ne demeli? Bazı A. P. lilere kalsa, C. H. P. saflarında da değil, kim, nerede D. P. iktidarına karşı vaziyet almışsa o tu kakadır. Salim Başoldan Hüseyin Nail Kubalıya, Cihat İrenden S ıddık Sami Onara, bir devrin bütün şeref âbidelerine karşı açılan kampanyanın, onları kötüleme gayretinin temelinde yatan budur. .

Tedbirler Kanunu, manevi cephedeki bu yıkım ameliyesini durdurmuştur. Ama, on yıllık bir partizan idarenin kenara attığı kıymetler, parti rozetleri dolayısıyla değil, ih-

Fikret Altınel
Hoppadak!

tisaslarının kendilerine yetki verdiği sahalarda -ve ancak o sahalarda- memleket hizmetine Hükümet Başkanının bir alaturka "bipartizan idare anlayışı" ve yönetici kadrosu uykuda C. H. P. nin uyuşukluğu yüzünden iade olunamayacaklar, bunlar başka C. H. P. lilerin başka türlü partizanlıklarının takası sayılacak, şirretlik gene prim yapacaksa ah bize, vah bize!

Hikâyenin uzunu

Haftanın başında pazartesi günü, A. P. Genel Merkezinin bulunduğu Necati Bey caddesindeki bina kapılarına kadar doluydu. Muhtelif illerden gelen 36 İl Başkanı ve onun yatısı kadar da Merkez İlçe Başkanı küçük binanın odalarını öbek öbek doldurdular. Toplantı 11 de başlıyacak ve Genel Başkan Gümüşpalanın konuşmasıyla açılacaktı. Toplantı salonu olarak A. P. Genel Merkezine çıkan merdivenin bitiminden sonra sağ tarafa rastlayan ve katın, bütün odalarını birbirine bağlayan salon hazırlanmıştı. Bir kürsü, sandalyeler küçük salonu tefriş etmiş, kıtı kıtına kalabalığı sığdırabilecek yer temin edilebilmişti.

Gümüşpala, yaşında Genel Sekreteri. Şinası Osmayla beraber toplantı

A. P. İl Başkanları toplantı halinde

Aşağıda sakal, yukarıda bıyık

saatına birkaç dakika kala Genel Merkeze geldi. A. P. lideri daha evvel yapacağı konuşmayı kafasında hazırlamış, kısa notlar almıştı. Evvelâ ihraçlara hiç temas edilmeyecek, genel olarak durum anlatılacaktı. Bunun arasında İhraçların hakiki sebepleri izaha çalışılacaktı. Sonra nasıl olsa ihraçlar konusuna kendiliğinden geçilirdi.

Gümüşpala küçük salona girdiğinde İl Başkanlarının büyük tezahüratıyla karşılaştı denilirse biraz mübalâğa edilmiş olur. Gerçi ön sıralarda oturanlardan bazılarıyla, Balkanın yanında giren bazı yetkililer Gümüşpalaya alkış tuttular, diğerleri de onları kısa bir müddet takip etti. Ama alkışlar kısa sürdü ve Osma yoklamaya geçti.

Yoklama sakin, hafif mırıltılar içerisinde yapıldı. Bazı İl Başkanları gelmemişti. Bazı Merkez İlçe Başkanları da İl Başkanlarıyla bitlikte toplantıya katılmışlardı.

Yoklamanın sıkıntısı giderildikten sonra Genel Başkan Gümüşpala söz aldı ve A. P. nin iç meselelerini başından başlıyarak anlatmağa koyuldu.

A. P. lideri söze partinin kuruluşundan başladı. Kurucular hangi amaçlarla partiyi kurmuşlar, hanği amaçlarla seçime katılmışlardı? Gümüşpalaya göre. A. P. nin kuruluşu, İhtilalden sonra başı boş kalmış samimi D. P. lilerin organize edilmesi gayesine matuftu. Vatandaşın bir ocağa ihtiyacı vardı. Kötü idarecilerin günâhı vatandaşa intika ettiriliyordu. İşte bu düşüncelerle A. P. kurulmuş ve ümit edilmiyecek derecede de kuvvet kazanmıştı. Seçimler bunu göstermişti. Seçimlerdeki muvaffakiyet, Meclisin açılmasıyla bazı kişilerin ikbal hırsı yüzünden gölgelenmişti. Öyle ki daha birinci günden itibaren parti içinde çekişmeler, senben kavgaları başlamıştı. Bunun behemehal giderilmesi gerekiyordu. Bu çekişmeler, memleketi bir 22 Şubat olayına kadar götürmüştü. A.P. içindeki huzursuzluk, dolayısiyle memlekete sirayet ediyordu. Neticeler malûmdu.

Demokratik rejimi yerleştirme yolundaki gayretler, kuvvetli hükümetlerin teşkiliyle muvaffak olabilirdi. Buna fırsat vermek A. P. camiasının elindeydi. Ama böyle olmamış, A. P. de bir kanat gerçekleri görmiyerek ele geçmek üzere olan bîr nimeti heba etmek üzere faaliyette girmişlerdi, İste bu yıkıcı faaliyettir ki orduyu harekete geçirmiş ve 22 Şubat olaylarına sebebiyet verilmişti.

Gümüşpala, ihraçların 22 Şubat tarihinden önce yapıldığım, buna rağmen faaliyetin tohumlarının ne kadar derine ekildiğini belirterek, harekâta mani olunamadığını anlattı. İşin içindeydi. Gerçekleri biliyordu. Olaylar kulaktan duyulduğu gibi değildi. Bunu yaşıyanların, olayları açıklığıyla görenlerin harekât tarzı Genel İdare Kurulunun harekât tarzından başka türlü olamazdı.

İşte bütün bunlar malûm ihraçlar icap ettirmiş, İhraçlar konusunda ayrıca bazı tesirler de olmuştu.

Gümüşpalanın sözlerinin burasında- konuşmasının ikinci saati dolmak üzereydi- bazı İl başkanları Homurdanmağa başladılar. Mırıltılar bir ara adamakıllı arttı ve gürültü halini aldı. Ancak Gümüşpala sözlerine ara vermedi. Aslında gürültü kendisine pek fazlaymış gibi gelmiyordu.

Genel Başkanı konuşması sırasında sadece bir olay rahatsız etti. Yan tarafa rastlayan iskemlelerden 6-7 kişilik bir grup ayağa kalkmış ve cakalı bir tavırla dışarı çıkmışlardı. Birkaç İl Başkanıyla Merkez İlçe Başkanından müteşekkil grubu başka takip eden çıkmadı.

İŞ kolay değil

Öğleden sonra aynı salonda gene toplanıldığında hava sabahkine nazaran çok daha gergindi. İl Başkan larından bazıları -Kars ve bazı Doğu illeriyle, Ankara, Malatya- ihraçların şahıs be şahıs sebeplerinin açıklanmasını, istemeye kararlıydılar.

Gümüşpalaya bu sual tevcih edilince yaşlı Genel Başkan tekrar kürsüye, gelmek zorunda kaldı. A. P. lideri pek fazda gizli şeyler söylemedi. Meselâ Aytaç hakkında söylediği, malûm konuşmasıydı. İzmirli milletvekili liderle yaptığı seyahat sırasında Mersinde, yolları ve bazı tesisleri göstererek: "bunları onlar yaptılar. İnkâr edilmez gerçeklerdir. Gene eski günlere kavuşacağız" demişti.

Evliyaoğlu ve Tezkan için ise A. P. liderinin söylediği şeyler, son olaylarla ilgiliydi. Ordu huzuru bozan, memleket menfaatlerine aykırı hareket eden bu iki delikanlının parti içinde kalmamasını salık vermişti. Gümüşpala bunları söyledikten sonra ellerini iki yana açarak "biz ne yapabilirdik" demek istedi ve diğer ihraçlar için bilgi vermeğe devam etti. Mehmet Turgut ırkçı biliniyordu ve müfritti, Apaydının huzursuzluğu

Ragıp Gümüşpala
Mavi boncukcu

yarattığını Cumhurbaşkanı bile söylemişti.

A. P. Liderinin sözleri küçük salonu dolduranlar arasında mırıltılara sebep oldu. Ama mırıltılar fazla yükselmedi.

İl Başkanlarının o günkü toplantısı uzun sürmedi, ÖğLeden sonra üç saat kadar çalışıldı. Bu arada bazı İl Başkanları söz alarak, tamamen başka yönden hareketle konuşmalar yaptılar. Bütün günah C. H. P. nindi. A. P. içindeki karışıklıklara C. H. P. nin tahrikleri sebebiyet veriyordu. Akıllarını başlarına almaları ve tuzağa düşmemeleri gerekirdi. Bu yüzden ihraç edilen bazı milletvekillerinin partiye alınmasının hiç bir mahrum olmaması lâzımdı. Apaydının ve Turgutun yeniden alınmasına, herhalde Silahlı Kuvvetler bir şey demezlerdi.

İkinci gün ve güçlükler

A. P. İl Başkanlarının ikinci gün toplantısı gene aynı salonda devam etti. Bu defa hava ziyadesiyle elektrikli, ziyadesiyle gergindi. Karar verilecek, bir neticeye ulaşılacaktı.

Bir kaç dakika sonra, A.P. li idareciler havanın pek istedikleri gibi olmadığını anladılar. İl Başkanları bir gün evvelki konuşmalarına rağmen tatmin olmamışlardı. Çatlak sesler yükseliyor, ihraçların yeniden ele alınması keyfiyeti ileri sürülüyordu. Genel İdare Kurulu üyeleri duruma hakim olmak için bir deneme daha yaptılar. Bu defa konuşacak olan ihraç edilenlerden birinin öz kardeşiydi. Basın - Yayın Bakanı Kâmuran Evliyaoğlu kendisine has trajik tavırlarla 22 Şubat olaylarım anlatmaya ve durumun vehametini izaha başladığında denilebilir ki politika hayatının en canlı konuşmasını yapıyordu. Evliyaoğlu sanki o günü yaşıyormuş gibi hareketleri, sesinin tonuyla salondakileri tesiri altına aldı. İl Başkanları, konuşan Bakana bakarak birden kendilerini elleri Stenli bir manganın ortasında sandılar.

Evliyaoğlu, 22 Şubatta nasıl korktuğunu, başlarından neler geçtiğini, hayata nasıl pamuk ipliğiyle bağlı bulunduklarını birer birer anlattı. A. P. li Bakan bir hayli yorulmuş, terlemisti. Bu arada kapıdan içeri İç İşleri Bakanı Ahmet Topaloğlu girmiş, birkaç dakika Evliyaoğlunu dinledikten sonra salonu terketmişti.

Konuşmasının sonunda Bakan bir de hissi jest yaptı. Kardeşi Gökhan Evliyaoğlunun Yeni İstanbulda çıkan bazı makalelerini gösterip boynunu büktü ve:

"— Şimdi insaf ediniz, bunlar yazılacak şeyler mi" dedi.

Sonuç

İl Başkanlarının havası, 22 Şubat olaylarını yaşamış bir ağızdan dinleyince değişti. Boyunları hafifçe büküldü. Hatta bazı sıralardan iç çekmeler bile oldu. Genel İdare Kurulu bir tebliğ yayınlama fikrini ortaya attı. Temsilciler kabul ettiler ve 5 kişilik bir heyet bunu kaleme aldı.

Talihsizlik A. P. liderini burada da yakaladı. 5 maddelik tebliğin ilk maddesi her zaman olduğu gibi "tesanüt" kelimeleriyle bezenmişti. Tebliğde Orduya şükran da ihmal edilmiyordu. Gelgelelim son maddedeki küçük bir yanlışlık Gümüşpalanın başını derde soktu. İhraç edilenlerin, durumunun Genel İdare Kurulunca bir kere daha gözden geçirilmesi bir taviz olarak İl Başkanlarına vadedilmişti. Ancak tebliğde Genel İdare Kurulurun "idaresi" unutulmuş. Genel Kurul olarak tebliğe dercedilmişti.

A. P. li müfritler bunu derhal, "Büyük Kongre" olarak yorumladılar. Kıyamet buradan koptu ve yeni münakaşalara yol açtı. Ancak Lider Gümüşpala durumu İl Başkanlarından çoğunluğuna ertesi gün izah etti.

Şimdi Genel İdare Kurulunun yeni bir karara varması beklenmektedir. Bu kararın İhraç edilenler lehine olacağı sanılmaktadır. Genel İdare Kurulunun toplantısı Nisan başlarında olacaktır.

Piyasa

Laflar ve ötesi

İstanbul Ticaret Odasının iyi niyetli başkanı Behçet Osmanağaoğlu, güzlerini samimi bir hayretle açarak :

"— Ne münasebet! İflas eden veya sıkışık durumda bulunanlar arasında bir tek büyük, piyasaya hakim, hatta tanınmış firma yok. Konkordato istemek zorunda kalanlar hep ufak, dar imkânlı müesseseler. Hele, bazı hileli iflasların piyasayı karışdıklarının hiç aslı faslı yok.." dedi.

Sonra, açık konuşan bir insanın güvenli tavrıyla ilâve etti:

"— Şunu kati şekilde belirtebilirim ki, şu anda piyasada bir müsbet hareketin ilk belirtileri var.. Yani gerçek, söylenenin tam aksine. İş hayatının bugünlerde açılması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır."

İstanbul Ticaret Odası Başkanı, bu sözleri, kendisinden son söylentiler etrafında bilgi soran bir gazeteciye söylerken hafta sonuydu. Aynı haftanın başında, Türkiyenin sanayicileri arasında birinci sırayı işgal eden bir dev firmanın temsilcisi, daha hususi mahiyette olarak işlerin açıldığını, hareketin başladığını, şimdi bütün gözlerin devlete dikilmiş olduğunu ve onun davranışları bir müsbet ve iyimser hava içinde gelişirse memleketin iş hayatının iki yıllık sıkıntılı devreyi geride bırakacağını bildirdi.

Gerçekten bugün, piyasaya bir hareketin geldiğini görmemek imkânsızdır. Bir sıkıntının varlığı, şüphesiz inkâr olunamaz. Ancak sıkıntı, piyasada bol sayıda "enflasyonun gayrımeşru çocuğu" bulunması yüzündendir. Enflasyon devrinin kapanmasıyla birlikte bunlar mukadder âkibetleriyle karşıkarşıya kalmışlar, borçlarını ödeyemez hale düşmüşler, onların borçlarını Ödeyememeleri ve bilhassa Anadolu tacirlerinin tediye güçlükleri piyasayı ister istemez sıkıntıya düşürmüş, çarklar da normal şekilde dönmez olunca kriz patlak vermiştir. Ancak, sağlam ve enflâsyondan faydalanıp kurulmamış ciddi müesseseler, işlerini başarıyla yürütmeye -çok güçlükle karşıkarşıya kalmış bulunsalar bile..- muvaffak olmuşlardır. Şimdi, sıkılmış olan dişler gevşeme fırsatı bulmuştur. Servet Beyannamesi usulünün de değiştirilmeyeceği açıkça ortaya çıkıp ta bunun, yeni is ve ticaret hayatımızda bir esaslı unsur olarak kalacağı anlaşılınca herkes realist bir tutumla kendini yeni şartlara uydurmak' için hazırlıklara girişmiştir.

Behçet Osmanağaoğlu
Bir iyimser

İflas ve kanunu

İstanbulda, iflasına karar verilen tüccar çok sayılamaz. Firma olarak bunlar arasında Vasil V., Cavit O., Stefan M., Zeki O., İsmail B., Orhan D., Rauf H., Hasan A., Taceddin A. vardır. Bunların hiç biri büyük çapta iş adamı ve tüccar değildir. Bitirdiğimiz hafta içinde, piyasada dolaşan bir sansanyonel haberin ise zerrece asıl ve esası yoktur ve bu, bir Meclis Tahkikatı hikâyesinden doğmuştur. Bu hikâyeyle alâkalı firmanın zor durumda olduğu tamamile yalandır ve firma, becerikli idarecisinin elinde tıkır tıkır işlemektedir. Hele bunun konkordato isteyeceği, tam hayal mahsulüdür.

Ancak, hileli iflâs dedikoduları bir konuyu bitirdiğimiz hafta başkentte yeniden su üstüne çıkardı. Başbakan İsmet İnönünün İstanbulda bulunduğu sırada iş adamları İcra ve İflâs Kanununda bir takım tadiller istemişlerdir. Tadilleri isteyenler, dürüst ve ciddi iş adamlarıdır. Başbakana, kanunda dürüst ve ciddi olmayan iş adamlarının ekmeğine yağ süren, hileli iflâs ve borçlarını ödememe vaziyeti yaratmalarını kolaylaştıran maddeler bulunduğunu haber vermişler, bunların süratle tadilini istemişlerdir. Başbakan, Ankaraya döner dönmez bu hususu Adalet Bakanı Sahir Kurutluoğluya hatırlattı. Kurutluoğlu da, Bakanlığında zaten devam eden çalışmaları hızlandırdı. Bu çalışmaların istikameti, gerçekten de kanunun açık taraflarını kapamak ve piyasada ciddiyet ve dürüstlüğü hakim kılmaktır. Ancak, bizde, Bukümet Başkanı veya kudret sahibi kimse bir işin peşini bıraktı mı, ipe süratle un serilir. Nitekim, İcra vs İflas Kanununun tadili de gecikti. Araya Meclis tatili de girince tasarıdan adeta söz edilmez oldu. Bu bakımdan, son günlerde hileli iflâslarla alâkalı olarak çıkan sözler bir fayda getirdi. Adalet Bakanlığı işi yeniden sıkı tuttu ve havası düzelmeye, iyileşmeye başlayan piyasa için büyük önemi olan bu hususa tekrar el attı.

Önümüzdeki hafta içinde kanun her hakle Meclis komisyonlarına sevkedilecek ve süratle çıkarılacaktır. Böylece, eğer devlet durumdan faydalanabilirse krizden kurtarılabilecek piyasa, bundan böyle daha esaslı bir temel üzerinde çalışabilecektir.

T U R İ Z M

Türkiyenin Turistik Bölgelerini gösterir harita

Plânlama

Tavuğun altın yumurtası

(Kapaktaki Mesele)

Bundan bir süre önce Efese, ilim adamı tipinde bir alman gitti. Güzel bir gündü. Alman Efeste, yüzlerce turistle Karşılaştı. Bunların, bir kısmı Kuşadasında demirliyen bir yunan gemisinden çıkmışlar, diğer bir kısmı da İzmirde bulunan bir italyan gemisinden gelmişlerdi. Öğle vakti olunca, almanı pek hayrete düşüren bir hadise cereyan etti. Turistler, kâğıt ve selofan torbalar içinde beraberlerinde getirdikleri yemeklerini çıkardılar, onları afiyetle yediler. Efeste birer çay ve kahve içtiler, dünyanın dört tarafındaki ahbaplarına kart postallar attılar, sonra gemilerine döndüler. Alman, bu turistlerden en kabadayısının Türkiyeye 2 dolar civarında bir döviz bıraktığını hesapladı. Çoğunun bıraktığı döviz yekûnu 1 dolardan fazla değildi.

Alman, meşhur Prof. Baade'dir. Şimdi turizmi, içinde bulunduğumuz sıkıntılı döviz durumundan kurtulmak için en kestirme yol olarak ele alan devletin yetkili organlarının incelediği raporlardan biri de meşhur Prof. Baade'nin "Turizmin inkişafına Dair Planıdır. Hakikaten, bitirdiğimiz haftanın içinde turizm başkentte büyük alâka çeken konulardan birini teşkil etti. Bunun sebebi, Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığında çalışan Turizm Özel İhtisas Komisyonunun 4 Nisan 1962 tarihine kadar etraflı bir raporu Devlet Plânlama Teşkilâtına vermesi mecburiyetidir. Bu rapor, beş senelik plânda turizm sektöründeki gelişmenin temelini teşkil edecektir.

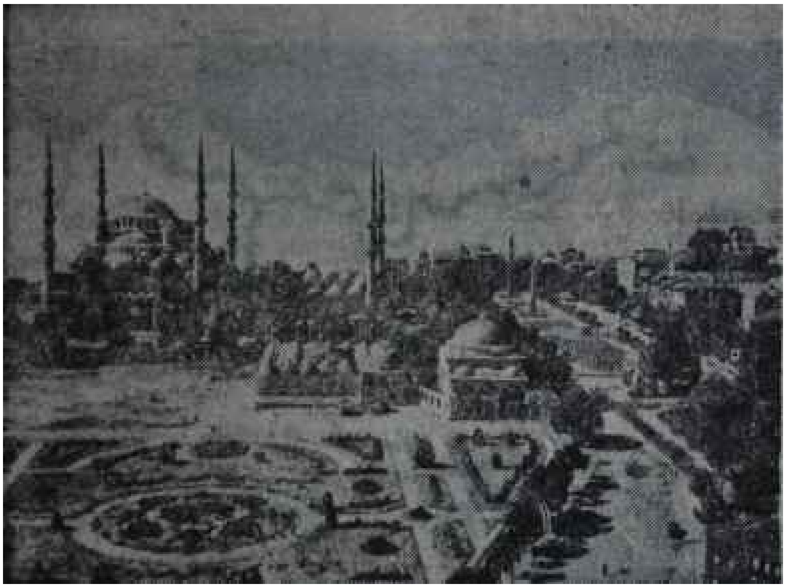
Rapor üzerindeki çalışmalar, Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının Mithat Paşa caddesi üzerindeki kübik binasının üçüncü katında bulunan geniş pencereli ve başkent güneşinin sık sık uğradığı bir odasında cereyan etti. Oda, Turizm Dairesi Müdürlüğünün odasıdır. Komisyon her sabah erken saatlerde Turizm Dairesinin çalışkan müşaviri Nejat Yurdakul'un başkanlığında toplandı, çalışmalarına geç vakte kadar devam. etti. Çalışmalar, kabında siyah harflerle "Turizm Plânlama Durumunun Tesbiti" yazılı bir sarı dosyanın üzerinde cereyan etti. Dosyada Prof. Baade'ninkinden başka İsviçre Turizm İşleri Merkez Müdürü Siegfried Bittelin raporu, şimdiye kadar yapılmış çalışmaların özeti, tesbit edilen istatistik bilgiler, haritalar ve kıyaslamalarla ilk plânlar vardır; Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırlık çalışmaları da bu dosyanın içinde bulunmaktadır.

Bizde turizm

Türkiyede turizm, lâfı çok edilen bir sektördür. Bunun, bir de geniş edebiyatı teşekkül etmiştir. Pek çok kimse samimiyetle kanidir ki turistleri Türkiyeye çekmek son derece **kolaydır ve bu, bizim beceriksizliğimiz** yüzünden yapılamamaktadır. Gerçekten de rakamlar, turizmin bizde pek perişan bir halde olduğunu göstermektedir. 1959 yılında Türkiyeye 126 bin 690 turist gelmiş ve 4 milyon 800 bin dolar bırakmıştır. Bu, "turist" etiketi altına, yurda gelen bütün yabancılar girmektedir. Gerçek turistlerden iş adamlarına kadar. Demek ki 1959 yılında bir turist vasati 35 dolar civarında bir para bırakmıştır.

1960 yılında turist sayısında bir azalma olmuş, buna mukabil kalan döviz biraz artmıştır. 1960 yılında Türkiyeye sadece 94 bin turist gelmiş ve beş buçuk milyon dolarlık döviz bırakmıştır. Bu, adam başına 55 dolar civarında bir meblağ teşkil etmektedir. Tahminler -zira istatistik bilgiler henüz hazır değildir- 1961'de öyle aşırı bir hamle yapılmamış olduğudur.

Demek ki, turizm bakımından Türkiyenin derdi ikidir. Evvelâ, gelen turist sayısı turistik memleketlere kıyasla gülünçtür. İkincisi, bunlar Türkiyede çok aza para sarfetmektedirler. Düşünmek lâzımdır ki Batı Avrupa Turizm Hareketlerinde 1960 yılı içinde 60 milyon turist, kendi memleketlerinin hudutlarından dışarıya çıkmıştır. Bu turistlerin yarısı, güney memleketlerinin parlak güneşinin cazibesine kapılarak Akdeniz havzasının sahil yerlerine gitmiştir. Akdenizin dalgalarının çarptığı Avrupa memleketlerin yapılan turizm

İstanbulda Sultan Ahmet Meydanı
"Bu şehr-i İstanbul ki..."

akınları 1960 yılı içinde, 1,5 milyar dolar sağlamıştır.

Avrupanın turizm kralı Fransayı bir kenara bırakınız. Fakat İtalyaya 1960 yılında, hudutlardaki mutad ve normal yolculuklar hesaba katılmaksızın 7 milyon yabancı turist gelmiştir. Bu turistler 640 milyon dolar bırakmış tır. Bu, adam başına 100 dolar: civarında bir sarfiyattır. Yugoslavyaya aynı sena zarfında 900 bin civarında turist 18,5 milyon dolar bırakmıştır. Yunanistana 1951 yılında sadece 30 bin turist gelmiştir. Bu, dört senede 200 bin oldu, 1960'da yarım milyonu buldu. Kalan döviz, 47 milyon dolardır. İspanyanın durumu İse bir harikadır. İspanyayı 1960 yılında 6 milyon yabancı turist ziyaret etmiştir. Bu sayede memleketin, döviz geliri 1958'deki 100 milyondan 300 milyona çıkmıştır. Sadece İsrailin 1960 yılında barındırdığı turist miktarı 120 bin civarındadır. Bunlar 30 milyon dolar para bırakmışlardır. bunların yanında Türkiyeye yolu düşen 94 bin her sınıftan yabancının bıraktığı 6,6 milyon dolar gerçekten gülünçtür.

Doktor diyor M..

Prof. Baade'nin umumi efkâra açıklanmamış raporunun birinci maddesi şudur: "Türkiyenin tediye bilançosundaki açığı izale etmek ve memlekete sanayi mamullerinin kifayetli bir miktarını ithale lüzumlu dövizi sağlamak için bugünün takriben 860 milyon dolar tutarındaki döviz girişi 1 milyar dolara yükseltilmelidir. Bu, 10 yıl için hesaplanan bir inkişaf programı ile tahakkuk edebilir." Bu girişten sonra alman mütehassıs, bu meblağın nasıl sağlanacağına geçmektedir. Fikrince, ihracatımız bir misli arttıktan sonra buna turizmden sağlayacağımla 200 milyon doların eklenmesi şarttır.

200 milyon doların göz kamaştırmaması için Prof. Baade bunun turizmde o kadar da güç elde edilir bir meblağ olmadığını belirtmektedir. İtalyanın 1956 yılında turizmden elde ettiği 250 milyon dolar ile 1958 de elda ettiği 491 milyonluk gelir nazarı dikkate alınır, bunun 1960 yılında 640 milyon dolara çıktığı düşünülürse mesele basite irca edilmiş olacaktır. Bele, A.B.D. nin nüfusu sadece 2 milyon olan eyaletlerinden Floridanın diğer eyaletlerden celp ettiği 4 milyon turistin 1,5 milyarlık döviz bıraktığı hesaba katılırsa Prof. Baada'ye hak vermemeye imkân yoktur.

Ancak Türkiyede bu hedeflere varılmazı, o iki ana derdin halline bağlıdır. Daha çok turist Türkiyeye celbedilecektir. Bunlara daha çok para sarfettirecek imkânlar hazırlanacaktır. XX. Asrın ikinci yarısında turistin sadece güzel tabiat manzarası görmek için seyahat ettiği bir efsanedir. Turist en çok macera hevesini karşılamaktadır. Gerçi turistleri sınıflara ayırmak kabildir. Turist vardır, memleketine döndüğü zaman anlatacak hikâye peşindedir. Turist vardır, dinlenmek istemektedir» Turist vardır seyahate çıktığında kendi muhitinin baskısından kurtulmak ve yepyeni, değişik hayat sürmek arzusundadır. Mesela Parisin dünyanın en büyük turistik merkezi olmasının sebeb-i hikmeti budur. Ama kar sınıf mensubu turist bir noktada birleşmektedir: Barınmanın asgari şartlarının teminini gerekli saymaktadır. Yunanistan o harikulade hamleyi yapmıştır ama 1955 ile 1960 arasında memleketteki turist barındırma yerlerini 12 bin yatak arttırmıştır. Bunlara, 1963'e kadar 12 bin yatak daha ilave edecektir. Bunun yanında, turist sayısını çoğaltmak için kesif bir propaganda faaliyetine girişmek lazımdır.

Buna mukabil, Türkiyenin bir avantajı vardır. Turistik bölgelerin hududu mütemadiyen genişlemektidir. Turist, klâsik turizm bölgelerinden bıkmıştır. O yüzdendir ki, İkinci Dünya Harbinden sonra sadece Batı Avrupaya inhisar eden bölge şimdi bizim hudutlarımıza kadar gelip dayanmıştır. Türkiye ise, sahip olduğu tabii ve tariki imkânlar bakımından bezgin turist için bir değişiklik, yenilik, cazbe teşkil etmektedir.

Komisyonun çalışmaları

Özel İhtisas Komisyonu bütün bu hususları dikkat nazarına aldıktan sonra, oldukça nikbin şekilde, kendine bir çalışma programı tesbit etti. Bunlar daha ziyade, bir ciddi plânlamanın ön prensiplerini teşkil etmektedir.

Öne turistik tesislerin ve barındırma imkânlarının geliştirilmesi işi alındı. Sonra turistik merkezler arasındaki münakalenin intizamlı bir hale sokulması meselesi geldi. Üçüncü olarak turistik tesislerde çalışanların ve halkın turistik eğitimin sağlanması meselesine değinildi. 4 numaralı mesele daha mühimdi**. Turistik merkezlerin değerlendirilmesine büyük Önem Yerilmesi lüzumu üzerinde duruldu. Son noktada spor ve sanat faaliyetleri folklor çalışmaları, kıymetli turistik eşyanın geliştirilmesi, reklâm ve propaganda yer almıştır.

Işıklı odada bütün bu meseleler üzerinde çalışmaya girişildiğinde memleketin dertleri ve İhmalin ıstırabı da dile getirildi.

Türkiye daha şimdiden inkişaf halinde bulunan pek çok bölgeye sahiptir. İstanbul ile Bursa civarı bun» misal teşkil etmektedir. Bu bölgelerin gelişmesinin bundan sonra özel Vektöre bırakılmasında fayda vardır. Fakat bu arada yepyeni istikametlere yönelmek için etmektedir. Tâ ki ö-

tarafından elele aranması lüzumu üzerinde durdu. Zaten mütehassıslanemli turizm rezerveleri ve bilhassa İzmirden Mersine kadar uzanan Türk Rivyerası ortaya çıksın. Türkiyenin bu gölgelerdeki ormanları, koyları, yanın adaları ve kumsalları 1000 kilometrelik bir sahili doldurmaktadır.

Bütün bunlar turistik bölgelerin kolayca ve bir parça gayret sarfıyla turist celbeder hale getirilebileceğini ortaya koymaktadır. Ne çare ki, eldeki rakamlar ümit kırıcıdır. Meselâ, hali hazırda Türkiyenin Ege bölgesi yılda takriben 20 bin turist tarafından ziyaret «dilmekte ve tamların büyük bir. kısmı ecnebi ve bilhassa Yunan, İtalyan gemileriyle Kuşadası ve İzmire antik yerleri ve hele Bergama ile Efesi ziyaret için gelmektedirler. Gelmeleri iyidir hoştur ama turistlerin yatacak yer bulmaları imkansızdır.

Rakamların dili

Türkiyede, turist barındırabilecek 14 bin 202 yatak vardır. Bunlardan 3 bin 346 sında banyo odası bulunmaktadır. 19 otel ise inşa halindedir. 6 otel ile motelin inşası plânlanmıştır. İnşaat başlangıcı 1961 yılıdır. 1960/61 yılma ait resmi mahiyetteki otel rehberinde 216 otel görünmektedir. Bu otellerde 7886 yatak vardır. Bunlardan 2813'ü İstanbula isabet etmektedir. Ancak bu rakkamlar fazla bir mana ve önem taşımamaktadır. Zira otel diye istatistiklere girmiş pek çok müessese, aslında hiç kimsenin burnunu dahi sokamayacağı adi hanlardır.

Özel Komisyon bu durumun tedavisinin devlet sektörüyle *özel* sektör tarafından elele aranması lüzumu üzerinde durdu. Zaten mütehassısla-

Kızkulesi

Tavuğun yumurtası

Dünden bugüne

Acaba, bazılarımız, istediğimizi bilmez halde değil miyiz? Dün kara dediğimize, bugün beyaz diyoruz ve bunun üzerine ciddi ciddi polemikler bina ediyoruz. İnsanların hareket hattını bir takım prensipler, bir takım inançlar, bir takım sağlam bağlantılar, teşkil etmelidir. Böyle olmadı mı, işte, en ciddi kimseler palamarını koparmış; gemilere donuyorlar. Bir akıntıda bir sahile, bir akıntıda karşı sahile.. Halbuki Türkiye şu sırada, bilhıassa en ciddi kimselerden kaptanlık, pilotluk, istikamet verme görevi bekliyor. Bunu yapamazsak, evvelâ kendi fikirlerimize berraklık, düzen veremezsek memleketi içinde bulunduğu karışık nizamdan nasıl kurtarabiliriz?

Senelerce plânlı kalkınma istedik. Senelerce plânlı kalkınmanın faziletini övdük. Şimdi, bir plânlı ekonomi devresine geçiyoruz. Çalışmalarımın, üzerinde bulunduğumuz yol yabancılar tarafından ilk defa takdir ediliyor. Bunlar Türkiyeye geldiklerinde karşılarında artık ciddi muhataplar buluyorlar. Bundan dolayı da yardım için keselerinin, ağzını açmaya başlıyorlar. Onlar, planın başarısını plân fikrinin amme efkârına mal olmasında grürler, halkın bu anlayışa sahip bulunmasını en esaslı şart diye gösterirlerken bizim plânlı kalkınma taraftarlarımız bir başka gayret içinde bulunmaktan lezzet alıyorlar. Plân fikri etrafında şüpheler uyandırmaktan hoşlanıyorlar. Bunu küçümsüyorlar, bir karamsarlığı kendi içlerinden başka içlere aktarmaya çalışıyorlar.

Aylardır bir grup insan, ifrat hareketlerine karşı tedbir alınmasını şiddetile hararetle istemektedir. Aylardır bir grup insan, Basının tutumunu şiddetle, hararette tenkit etmektedir. Aylardır bir grup insan karşılıklı tahriklerin yasaklar konmadıkça önlenemeyeceği görüşünü savunmaktadır. Bunlara karşı bir başka grup, elzem hale gelmeden o yola sapıtmamasını telkine çalışmakta, uçları ortaya yaklaşmaya davet etmektedir. Bir noktaya varılıyor ki, tavsiyede bulunmanın ve sabır göstermenin kâfi gelmediği herkesçe kabul ediliyor. O zaman. İstenilen tedbirler alınıyor. Aa! Tedbirlerin karşısında olanlar, bu tedbirleri bizzat İsteyenlerdir, öyle tenkitler yapılıyor ki, tedbirlerin az mı yoksa çok mu bulunduğu bile orta zekâdaki fâniler tarafından anlaşılamıyor.

Sosyal adaleti, vergi adaletini, ticaret âleminden vurgunculuğun ve avantacılığın kalkmasını, oyunların açık oynanmasını savunuyoruz: Devletçiyiz. Özel sektörün bir XIX. Asır liberalizmi havası içinde bulundurulmamasını istiyoruz. Hatta Demokrasiye, varlıklı zümrelere taviz veriyor diye kusur buluyoruz. Sonra, hem de bir karma hükümet şu Servet Beyannamesi gibi bir meselede cesur, metin, azimli ve prensip rahibi olarak vaziyet alınca bu usulün aleyhinde ötüyoruz, oyalayıcılıkla işi dejenere etmek isteyenlerin ekmeğine yağ sürüyoruz.

Yıkıcılığı bir taktik olarak kullananlara kimsenin söyleyeceği bir şey yoktur. İllâ bu memlekette muvaffak olunamasın diyenler, "bunu devirirsem ben gelirim" hayalini yüreklerinde besleyenler, bir kaosun Türkiyeyi başka diyarların başka sistemlerine götüreceğinden emin bulunanlar doğrusu ya haklı, mantiki, realist bir yoldadırlar.

Ama ötekiler, bu memleketin iyi yetişmiş, ülkücü, vatansever insanları acaba kaprisi, tezat manisini, paradoksu biraz ileri götürmüyorlar mı ve böyle davranırken kendilerinden bir parçayı kaybetmiyorlar mı? Zira, bir trenin raydan çıktığını o trenin yolcuları farketmekte, ne çok fazla gecikmezler, gecikemezler ki...

rın tavsiyesi de budur. Bundan başka, bazı yardımların da sağlanmış olduğu görüldü. Meselâ 10 Ocak 1961 tarihli bir anlaşmayla Amerika Türk turizminin kalkınması için 6 milyon dolarlık bir yardımı yapmayı kabul etmiştir. Bu, karşılıklı paralar fonundan serbest bırakılması kararlaştırılan miktardır. Bu paranın ilk proje için ayrılan kısmı 4 milyon 500 bin TL. sı karşılığıdır. 20 sene vade İle % 4.5 faizle kredi olarak verilmiştir. Ayrıca Ankarada kurulan Otelcilik Okulu için de 1 milyar 500 bin liralık bir yardım sağlanmıştır.

Tavsiyeler, çareler

Bitirdiğimiz haftanın içinde hummalı bir faaliyete girişen Turizm özel İhtisas Komisyonunun bir faydalı icraatı da, bazı tavsiyelere kulak asmak, Devlet Plânlama Teşkilatına sunacağı plana eklediği bazı otoritelerin tavsiyelerini dinlemek oldu. Tavsiyelerin başında, hududlarda bu-

lunan memurların seçiminde itina gösterilmesi gelmektedir. Gümrük memurlarının ve vazifeli polislerin turistlere gerekli kolaylığı gösterecek yapıda olmaları elzemidir. Viza ve pasaport usulleri tadil edilmeli ve turiste kolaylık sağlayacak bir hale getirilmelidir. Para değiştirmek meselesi bir sağlam kazığa rapt edilmelidir. Siegfrield Bittel bilhassa yol meselesi üzerinde tavsiyelerde bulunmaktadır. Giriş yollarının islâh edilmesinin zaruretinden bahsetmektedir. Bu arada otel, motel ve lokantaların intizamına da temas etmektedir. Turizm İhtisas Komisyonu hemen kalemi kâğıdı ele aldı ve âcil tavsiyeleri bir kere daha ta'dat etti.

En aşağı 3500 kişi için barınma yerleri tesis edilmelidir.

Boğaziçine umumi bir bakış

Gönül çelen manzara

7 bin kişi için yemek vs içmek tesisleri inşa edilmelidir.

Park meydanları ve plaj tesisleri islâh edilmelidir.

Süratle, bu işler için gereken masraf yekununa göz atıldı. 1961 rayicine göre işin mali portesi, ceman 112 milyon Türk lirasıdır.

Rakamlar göz korkuttu ama, gene de çalışılmaya devam edildi.

Pilot proje ve turistik bölgeler

Turizm Özel İhtisas Komisyonunda Türkiyeyi turistik bölgelere ayırmak meselesi ortaya atıldı. Bu iş, kolayca halledildi. Türkiye belli başlı 10 turistik bölgele ayrıldı. Bunlar: Marmara Bölgesi ve Trakya, Ege Bölgesi, Antalya Bölgesi, Mersin Adana bölgesi - Kilikya bögesi-, İç Anadolu ve Batı Karadeniz Bölgesi, Doğu Karadeniz Bölgesi, Güney Anadolu Bölgesi,- Gaziantep, Urfa, Mardin, Diyarbakır - Doğu Anadolu Bölgesi- Van gölü ve çevresi - Kuzey Anadolu çevresi -Ağrı, Erzurum, Kars- ve Hakkâri Bölgesidir.

On bölgeye ayrılan Türkiyenin turistik değerlerinin hep bir tarafta toplanması İhtisas Komisyonunun çalışmalarının bir kaç noktaya teksif edilmesine sebeb oldu. İlk elde, üzerinde durulacak bölge olarak 1.2. ve 3. bölgeler seçildi. Bunun dışında kalan ve 4. bölge olan Adana, Mersin Antakya bölgesi ikinci plânda ele alındı. 5. bölge İç Anadolu ve Batı Karadeniz bölgesinin de Ankara, Konya, Göreme gibi turistik merkezlerinin diğerleri ile birlikte mütalâası uygun görüldü. Özel İhtisas Komisyonu tarafından daha sonraki numaralarla numaralanan bölgeler ve bu arada Doğu bölgesi hiç bir şekilde turizm plânlamasına dahil edilmedi.

Komisyonun ilk aldığı mesele, turistik tesisler ve barındırma meselesi, durumun ne derece çetin ceviz olduğunu ortaya koydu. Basın Yayın vs Turizm Bakanlığının imkânlarının son derece mahdut Olması, Bakanlığın başında ise bu işten pek anlamayan bir Bakanın bulunması ilk handikapı teşkil etti. Üstelik Basın Yayın Bakanlığı yatırıma da müsait bir bakanlık değildi. Komisyon ilk tedbir olarak turizm davasında özel sektörü desteklemeği faydalı buldu. Bu hususta hükümetin de yardımı ve müzahereti sadre şifa tedbire takviye alacaktır. Aksi halde Basın Yayın vs Turizm Bakanlığının tek yatırım vasıtası olan Turizm Bankasının mahdut imkânları bu mühim meselenin üstesinden gelemeyecektir.

İşte, pilot proje olarak isimlendirilen ilk deneme projesi hu vasat içinde hazırlandı. Bereket Amerikalı dostlar yardıma yetişti ve Komisyonun derdine bir çare buldu. 1962 yılı içinde denemesi başlayacak olan pilot proje için 25 milyon T.L. sağlanması ümitleri kuvvetlendirdi. Bu 25 milyon liralık yardımın planlanması halen yapılmaktadır.

Komisyon ikinci mesele olarak -tavsiyelere uyarak turistik merkezler arasındaki münâkaleyi geliştirme imkânlarını aradı.

Bu konuda da bir tercih yapılarak önemli giriş yollarının ıslâhı öne alındı. İlk olarak plâna İpsala kapısı tâbir edilen ve Trakyadan gelecek olan turistlerin giriş yolu olarak bilinen İpsala - Keşan yolu dikkâti cekti- halen inşa halindedir ve bitmek üzeredir. Sonra Burdur - Silifke - Antalya asfaltının tamamlanmasına girişilmesi karar altına alındı. -Bu karar 15 milyon liraya mal olacaktır- Daha sonra, da gerek pilot projenin inkişafı gerekse 5 yıllık plânın gerçekleşmesi için daha çok Ege bölgesi ile Güneye rastlayan yolların yelliden yapılması veya restorasyonu üzerine eğilindi. Bu arada Çanakkale - Edremit asfaltının tamamlanması da ihmal edilmedi. Üstelik bir de Edremit - Bergama arasının tozdan masun kılınması işi ortaya **çıktı.**

Yol meselesi karara bağlanınca» bu defa ulaştırma vasıtaları üzerinde de duruldu. Bu arada diğer Avrupa memleketlerinde olduğu gibi turiste otomobil kiralama imkânının temini karara bağlandı. Bu işte gene Amerikalılar imdada yetiştiler. Bir Amerikan şirketi olan Hertz Company'nin yaptığı teklif müsbet karşılandı ve Bakanlıklardan mütalâalarının sorulmasına karar verildi. Bütün Bakanlıklar bu firma için müsbet cevap verdiler. Cevap vermeyen tek bakanlık, Maliye Bakanlığı oldu.

Eğitim meselesi

Fakat asıl bir mesele dikkati üzerine topladı. Tavsiyelerin bir yerinde bilhassa eleman yetersizliği üzerinde durulmaktaydı. İşte bu noktaya parmak basıldı. Ankarada açılan bir Otelcilik Okulu otel personeli, resepsiyon memuru ve ahçı yetiştirmek için faaliyete geçti.

Bir taraftan da reklâm ve propaganda işleri ele alındı. Sportif faa-

Turistik bölge Bursada Uludağ

"Cep delik, cebken delik..."

liyetler, turistik eşyalar ve folklor çalışmaları konusu işlendi. İlk elde propaganda ve reklâm faslı için 2 milyon 430 bin lira sarf edilerek broşür ve el ilânı bastırıldı.

Bütün bunlar Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının bir odasında çalışmakta olan Turizm Özel İhtisas Komisyonu mesaisinin muhasalası addedildi. Halbuki bu arada bir başka binada aynı şekilde, fakat daha ince metodlarla turizm konusunda bir çalışma hüküm sürmekteydi.

Plânlamadaki işler

Yeni Meclis binasının başkente bakan cephesine yerleşmiş bulunan dev teşkilât, Devlet Plânlama Dairesi de 4 Nisanda eline geçmesi mukarrer projelere intizar ederken boş durmadı. 1962 yılında Türkiyenin beklediği turistlerin sayısının bol olması için ilmi bir çalışma devresine girdi.

Plânlama Teşkilâtının bilhassa Turizm konusu ile ilgili yetkili üyeleri bir odada toplandılar ve çalışmaya başladılar. Toplantının en faal üyeleri Genel Sekreterlik görevinde bulunan Haydar Aytekin ve Nejat Erderdir. Sunday Üner, Halûk Ceyhan ve Ayhan Çilingiroğlundan müteşekkil heyet mukayeseli bir çalışma yapmaktadır.

Bu sırada Devlet Plânlama Teşkilâtı yetkilileri son yıllarda turizm faaliyetleri bir hayli gelişmiş bulunan Yunanistan ile temaslar yapmakta fayda gördü. 5 yıllık plân için Yunanistanda bilhassa turtam ile ilgili incelemelerde bulunan Aynan Çilingiroğlu kısa bir müddet evvel başkente döndü ve raporunu Devlet Planlama Teşkilâtı Başkanlığına takdim etti.

Rapor üzerinde çalışmalar yapıldı ve faydalı notlar tesbit edildi. Peyder pey gelmekte bulunan Turizm İhtisas Komisyonunun raporları da tetkike tabi tutuldu. Ne var ki Devlet Plânlama Teşkilâtı İhtisas Komisyonunun çalışmasını pek verimli bulmadı. Bunda Komisyonun yardım için başvurduğu kaynakların kifayetsizliğinin rolü büyüktür.

Şimdi, Basın - Yayın ve, Turizm Bakanlığında çalışan Turizm Özel İhtisas Komisyonunun pilot projesine muvazi olarak Devlet Plânlama Teşkilâtı da bir ön kalkınma projesi hazırlamaktadır. Bu proje daha ziyada Antalya bölgesine hasredilmiş durumdadır. Bu bir iktisadi ve sosyal proje mahiyetindedir. İktisadi plânlama arasında da turistik kalkınma sürdürülmektedir. Antalya Bölgesinin İktisadi ve Sosyal plânlama projesinin mali portesi 420 bin dolar civarındadır.

Fakat bunlar takribi rakamlardır ve asıl netice İhtisas Komisyonunun raporunun Devlet Plânlama Dairesine gelmesinden sonra, tahminen 15 Nisan tarihinde ortaya çıkacaktır.

Tavuğun yemi

Bitirdiğimiz haftanın sonunda bazı rakamlar vuzuha kavuştu ve altın yumurtlayan tavuğun yem masrafı takribi olarak meydana çıktı. İşin mali cephesinin ağırlık noktası daha ziyade tesislerin restore edilmesine tahsis edilmiştir ve tablo şöyledir;

1962 TURİZM SEKTÖRÜNE YATIRIM OLARAK : RESMİ SEKTÖR	
T. Turizm tesisleri Yeniköy ve Kılyosa ilâve olarak	350.000
Emekli Sandığı Afyon Karahisar Otel ve İşhanı İnş.	1.400.000
İş. Si. Kurumu Ankara Kızılcahamam Turistik Otel İnşaatı	500 000
İsparta Otel - Çarşı İnşaatı	1840.000
Denizcilik Bankası Yalova Kaplıcaları İşletmesi	517.000
Yekûn :	1400.000

Anlaşılan tavuk bol yem ve bol itina istemektedir.

Bu çalışmaların bıraktığı intiba şudur: Faaliyet dağınıktır ve iyi ellerde değildir. Tüccar bir Turizm Saikanı teşkilâtın başında şarttır. Özel sektörün yardım elzem olan bir saha varsa, o da turizmdir. Bu sektöre, turtam sahasında her türlü kolaylık, kazanç, imkânı mutlaka sağlanmalıdır. Her şey göstermektedir ki altın yumurta yumurtlayan tavuk cazip bir hayal konusuysa da bunun Türkiyede hemen bugün yarın gerçekleştirilmesi kabil değildir. Bir defa turizm bol parayı hemen yatırmayı gerektirmektedir. İtalyanın, İspanyanın ve Yunanistanın başarıları uzun vadeli çalışmaların sonucudur. Halbuki bizde, hemen yatırıp hemen verim almak hevesi vardır. Bunda tabii, imkânlarımızın mahdut bulunması da bir rol oynamaktadır.

Eğer 1962'de gelen turist miktarı ve bırakacağı para, hiç olmazsa 1961 e nazaran üçte bir nisbetinde arttırılabilirse bu, büyük bir başarı teşkil edecektir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Cezayir

Ateş kes

Evian'da Fransız hükümet heyetiyle milliyetçi Cezayirliler arasında müzakereler 12 günden beri devam ediyordu. Cezayir muvakkat hükümeti üyeleri her sabah İsviçre hudundundan Fransa topraklarına giriyor ve göl kenarında konuşmalarına bazen geç saatlere kadar devam ettikten' sonra yatmaya tekrar İsviçreye dönüyorlardı. Bu, 7 Marttan beri sürüp gidiyordu. Bahis konusu olan, Ceza Sizi kendi hakkında karar vermeye, diğer bir deyimle, bağımsızlığa götürecek olan yolu açmak, ateş kes kararına varmaktı.

Bu karara, bitirdiğimiz haftanı; başındaki pazar günü saat 17.30'da varılabildi. Fransızlar tarafından Cezayir işleriyle görevli Devlet Bakanı Joxe, Buron ve De Broglie, Cezayirliler adına da Bilkasım anlaşmaları imzaladılar.

Esas hakkındaki anlaşma saati; 16'da elde edildiği için, o sırada General De Gaulle millete hitaben radyo -televizyon ile yayınlanacak olan nutkunu Elysee sarayında banda aldırmaya başlamış bulunuyordu. Evian'daki müzakereciler ise son rötuşlar; yapmakla meşgudüler.

Nihayet saat 18'e doğru Cezayirliler masadan kalktılar, otomobille, İsviçre ordusunun emirlerine vermiş olduğu helikopterlere doğru ilerlediler. Yüzleri gülüyordu. Helikopterlerden, aşağıdaki gazetecileri el kol İşaretiyle selâmlıyorlardı. Yalnız, bir Şokta dikkati çekti : Cezayirliler masadan kalktıktan sonra Fransız murahhaslarım selâmlamışlar, fakat ellerini ' Bıkmamışlardı. Çünkü her şeye, ateş kes kararma rağmen Fransa el'an Cezayir muvakkat hükümetini tanımıyor, bu hükümeti FLN - milli kurtuluş cephesi diye adlandırmaya devam ediyordu. Nitekim Cezayirli murahhaslar gittikten sonra, gazetecileri kabul eden Joxe "Fransız hükümetinin bazı tasarruflarda bulunmuş Olduğunu söylüyordu. Bu suretle antaşmalardan bahsettiği belliydi ama, Joxe'un nazarında bunlar şeklen tek taraflı tasarruflar olmakta berdevamdı. Joxe yalnız "ateş kes"in bir karşılıklı anlaşma olduğunu kabul etmekte idi.

En çok hangi nokta üzerinde durulmuş, hangi bahis "ateş kes"in tahakkukunu geciktirmişti? Cezairin Fransa ile işbirliği içinde bağımsız-

General De Gaulle
Çizmeyi çekti

"İşhirliği içinde"

Evian müzakerecilerini en çok oyalayan bu mesele Cezayirin bağımsızlığı ile sıkı surette ilgilidir ve 1954 den, yâni Cezayir savaşının başladığı tarihten bu yana fasılalarla devam eden gizli temasların, nihayet Eylül 1959 dan itibaren belirmeye başlayan vetirenin içinde ve sonlarında bir yer tutmaktadır.

General De Gaulle hükümetinde evvel Fransada 6 Başvekil Cezayir

işiyle uğraşmak durumunda Salmıştır. Bunların hemen hepsi de vasıtalı veya vasıtasız olarak Cezayir meselesinden ötürü düşmüş veya düşürülmüşlerdir. Bu Başbakanlar sırasıyla şunlardır: Mendes - France, Edgar Faure, Guy Mollet, Bourges Maunoury, Felik Gaillard ve Pierre Pflimlın.

Ancak 1958 Cezayir isyanından sonra işbaşına gelen General De Gaulle idaresi ve V. Cumhuriyet ile Cezayir meselesi çok daha müsbet ve sistemli bir şekilde ele alnmış ve sırasıyla şu merhaleler katedilmiştir:

1959 Eylülünde General De Gaulle Cezayire otodeterminasyon hakkını tanımıştır.

1960 Haziranı : "Kahramanlar sulhü" yani Cezayirli milliyetçiler makbul muhatap olarak kabul edilmişlerdir.

1961 Nisanı : Cezayirin istiklal hakkı emri vâki olmuştur.

1961 Mayıs - Temmuz : Akım kalan Evian ve Lugrin görüşmeleri. Bu görüşmelerin başarısızlığına başlıca sebep, gelecekteki bağımsız Cezayirin Fransa ile rabıtalarının şekli hakkındaki uyuşmazlık olmuştur. Fakat yine bu görüşmelerde Fransa organik bir "ortaklık" fikrini bir "işbirliği" formülüne çevirmeye razı olmuştur. Yukarıda müzakerelerin son safhasında bahis konusu olduğu bildirilen mesele budur.

1961 Eylülü : General De Gaulle Büyük Çölün esas itibarile Cezayire ait olduğunu kabul etmiştir.

1962 Şuşat - Mart : Son safha. Bunda Cezayir halkının birliği ve bütünlüğü kabul edilmiş, Avrupalılara özel bir statü tanımak iddiasından vazgeçilmiştir. Son Evian görüşmelerinin başlıca konularından biri de bu olmuştur.

Tatbikat

Ateşkes anlaşmasını evvelâ General De Gaulle radyo - televizyonda millete bildirdi. Sonra İki taraf aynı amanda yaptıkları birer açıklama ile ateş kes anlaşmasına bağlı diğer hususlar hakkında genel bilgi verdiler. Bunlarla ilgili vesikaların yakında yayınlanacağı kaydedildi. Nitekim üç ay kadar sürecek olan geçici devrede Cezayirde idareyi ele alacak olan icra organını teşkil edecek olanların isimleri de hemen bildirilmedi. Yalnız bu geçici idare ile Paris hükümeti arasında irtibatı sağlayacak olan Genel komiserin Fonchet olacağı ilân edildi Mendes - Eraps kabinesinde Bakanlık, sonradan Büyükelçilik etmiş

olan Fouchet'nin usta bir tasfiye amatörü olduğu, nazik durumların ve nazik samanların su yüzüne çıkardığı klâsik arabulucular kuşağına mensup bulunduğu bilinmektedir. Nitekim 1954 Cenevre konferansında Hindiçini meselesinin tasfiyesinde Fouchet'nin birinci plânda **rol** oynadığı hatırlardadır.

Anlaşmalar Fransız parlâmentosuna getirilince küçük bir fırtına koptu. Sağ cenaha mensup ve "Cezayir Fransızdır" sloganını bayrak yapmış olan bazı milletvekilleri ihanetten, rezaletten bahsettiler. Debre hükümetini çeşitli suçlarla lekemeye kalktılar. Başbakan bunlara daha **yumuşak** olmayan tonda cevap verdi.

Fakat bu fırtına işin sonunda bir bardak su iİçinde esiyordu. Çünkü General De Gaulle anlaşmaları 8 Nisanda referanduma konu etmek, kendi üslubunca vekili aşıp asile, millete danışmak kararını vermişti. Zaten anayasa da bunu gerektiriyordu. Çünkü Cezayirin istiklâli Fransadan bir arazinin ayrılması, terkedilmesi demekti. Bu itibarla anlaşmalar ne Mecliste, ne de Senatoda bir oylamaya konu oldu. Olsaydı bile, müfrit sol cenahtan sağ cenahın merkezine kadar desteklenen anlaşmaları bir avuç müfrit solun zedeleyebilmesine imkân yoktu.

8 Nisan referandumunda Fransıza ne sorulacaktır?

1 — Ateş kes anlaşmasını kabul ediyor musunuz?

2 — Bağımsızlığa kavuşacak olan Cezayir ile işbirliği için gereken işlemlerde General De Gaulle'e yetki verir misiniz?

Bu suallerin ikisine de kitle halinde "Evet" deneceğinde şüphe yoktur Frensizin kaygusu bu değildir. Frensizin kaygusu O. A. S. dir. Gizli Ordu teşkilâtıdır.

O. A. S. - Gizli Ordu

"Cezayir Fransız'dır" iddiasının bombalı ifadesi olan Gizli Ordu teşkilâtı yalnız Cezayirde değil, Fransız anavatanında de dehşet saçmakta, yalnız Cezayirlileri değil, Cezayirlileri rahat bırakmak gerektiğine inanan liberal Fransızları da katletmektedir.

"Ateş kesin ertesi günü Gizli Ordunun Cezayirde verdiği grev emrine yüzdeyüz uyulmuştur. Daha ertesi gün Cezayir şehrinin hükümet meydanı havan topu ateşiyle dövülmüştür. Gizli Ordu, uzaklarda değil. havan toplarının kısa menzili içinde, şehirde bulunduğunu anlatmaktadır. Gizli Ordu vergi toplamakta, işletme ve müesseselerden haraç almaktadır. Askerî depolardan çaldığı 'yüzlerce ton silah ve cephane, bazı suç ortaklıklarından faydalandığını da göstermektedir. Gizli Ordu ne yapacaktır? Neler yapmaya muktedirdir?

"Ateş kes"ten evvel ortada biribirlerini kovalıyan dört eleman vardı: Gizli Ordu ile Polis uğraşıyordu. Milliyetçi Cezayirliler de Gizli Ordu ile çatışmakta idi. Öte yandan da Ordu, Milliyetçilerin peşine düşmüştü.

Şimdi bu kombinezonun bozulması ve yerini şu tertibe bırakması gerekiyor: Ordu, milliyetçi Cezayirliler ve Polip, Gizli Orduya karşı!..

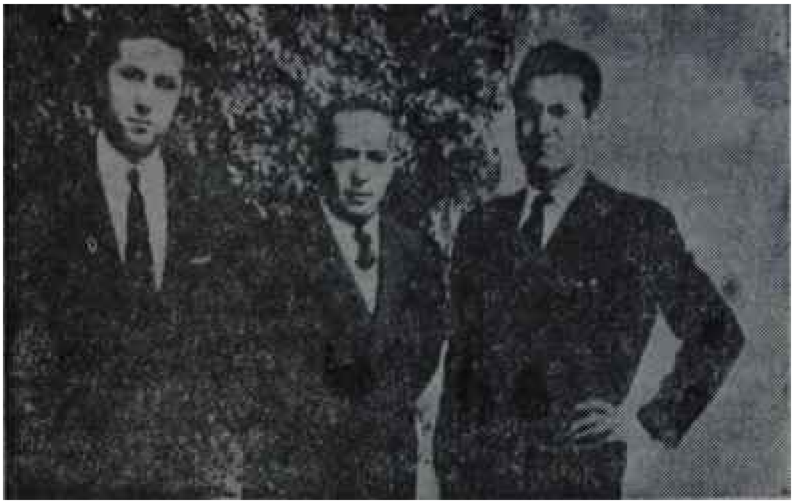
"Ateş kes"ten evvel ordunun psikolojik servisleri müslümanları milliyetçilerden soğutmaya çalışıyorlardı. Şimdiyse Avrupalıları Gizli Ordudan ayırmaya gayret etmeleri gerekiyor. Bunlar oluyor mu? Olabilecek mi? Buna cevap vermeden evvel, muadelenin Uç meçhulü bulunduğunu hatırlatmak lâzımdır: 1) Müslüman halkın tutumu, 2) Ordunun, Gizli Ordu ile münasebetleri, 3) Anlaşmalara göre hapishanelerden çıkacak ve serbest kalacak olan acılı ve kinli müslüman liderlerin davranışları...

Bu meçhuller ortada dururken, Gizli Ordunun neler yapabileceği kesin ölerek söylenemez. Fakat eski General Salan'ın biri kısa, diğeri uzun vadeli iki plân üzerinde durduğunu düşündüren sebepler vardır. Bu plânlardan kısa vadeli olanı şöyle hulâsa edilebilir: Grevlere ve tethiş hareketlerine devam etmek!.. Öyle ki, referandumdan evvelki geçici devre tem manasıle çürüsün ve Cezayirlilerde referandumun yapılamıyacağı, müzakere yolu ile bağımsızlığın bir hayal olduğu, mücadeleye devamdan başka çâre bulunmadığı kanaati hasıl olsun ve Cezayirliler anlaşmaları bozsunlar.

Uzun vadeli plân biraz daha şümullüdür. Gizli Ordu bugün için herkesin kendine düşman olduğunu bilmektedir. Karşısında Paris hükümeti verdir. Milliyetçi Cezayirliler vardır, Fransız kamu oyu, dünya kamu oyu, müslüman kitleler ve hatta bir dereceye kadar Cezayirdeki idare ve ordu vardır.

Bu şartlar içinde topyekün bir harekete geçmenin hiç bir başarı şansı olmadığını bilen Gizli Ordu, referanduma kadar tethiş ve grevlerle daimi bir huzursuzluk yaratmak ve geçici idareyi baskı eltinde bulundurmakla yetinebilir. Referandumdan sonra hükümet temamen Cezayirli olunca toptan bir isyan hareketi başlayacak, baza bölgelerin bir müddet evvel tasarlandığı gibi, Fransızlarda kalması, yeni taksim için silâhlı mücadeleye girişilecek, Cezayir hükümeti bu ayrılık hareketini bastırmak için karşı tedbir alacak ve o zaman Cezayirdeki Fransızların kılıçtan geçirildiği haberleri dünyaya yayılacaktır.

Bu takdirde Fransız kamu oyu, hatta bir kısım dünya efkârı değişecektir. Fransız ordusu müdahale için gayet müsait bir iklim bulacak, tır ve her şey 1954'e rücu edecektir.

Cezayirli liderler bir arada
Herşey vatan *için*

Ne yapmalı?

Yukarıda belirtilen ihtimallerin vukuunu Gizli Ordudan başka bugün kimsenin istemediği, hatta, bunu bir kâbus gibi kafasından çıkarıp atmak İhtiyacını duyduğu muhakkaktır. Ne yapmalı ?

İlk iş, "ateş kes"ten sonra muayyen bölgelerde gruplanacak olan milliyetçi Cezayir kuvvetlerini pasif bir bekleyişe terketmeyip, bunların Cerayirdeki Fransız idaresi ve ordusu ile şimdiden temasa geçmelerini sağlamak ve geçici icra organını kurulmuş bir işbirliği üzerine oturtmaktır. Bundan başka, müslüman halk ile Avrupalıların adeta burun buruna yaşadıkları Cezayir, Oran ve Konstantin gibi büyük merkezlerde müslüman halkı ve Avrupalıları karma bir asayiş kuvvetiyle himaye ve inzibat altına almak. İki camia içinde disiplin kurulları ve ajanları ihdas etmek...

İftiharla söylemek lâzımdır ki, bu işe evvelâ ve kendiliklerinden milliyetçi Cezayirliler başlamış, Cezayir şehrine 300, Orana 200 ajan göndermek suretile, halkın ilk fırsatta kinci duygulara kapılmalarını başarıyla önlemişlerdir.

İkin tarafın iyi niyetlileri akıllarını başlarında muhafaza edebilirlerse, Gizli Ordunun sabık generallerinin akıllan başlarına şu veya bu şekilde avdet edecektir. Bunlar, son günlerini ya hapishanede, ya da tımarhanede tüketeceklerdir. Tımarhanede diyoruz» çünkü, bu satırların yazarı, 957 yazında General Salan'ı Cezayirdeki genel karargâhında ziyaret etmek ve kendisiyle konuşmak fırsatını bulmuştur. Bir yıl sonra IV. Cumhuriyete son verecek Olan Cezayir isyanında durumu âdeta dâhiyane bir incelikle idare etmiş olan General Salan, o zamanlar tamamen beyazlaşmak üzere olan saçları, yüzünün muntazam çizgileri, biraz kalınca, fakat çevik vücudu ile insana fizik bakımdan dahi itimad telkin eden klâsik tipte halis bir Fransız Generali idi. Yalnız Cezayir Ve Fransa ile ilgili meselelere değil, dünya çapındaki büyük dâvalara derin vukufu vardı. Konuşması, otoritesi, bununla beraber ince Fransız terbiyesi ile gönülleri fethediyordu. Bütün hüviyetinden bir itimat havası yayılmakta idi. Herhalde General Salan'da bir maceracı hüviyeti yoktu. Belli ki, son zamanlarda, tutumunda bazı patolojik unsurlar rol oynamaktadır.

Arjantin

Peron'un rüzgârı

A rjantinde, bitirdiğimiz haftanın başındaki pazar günü yapılan seçimlerde Peron taraftarlarının bir hamle kaydetmeleri, mevcut rejimi kökünden sökecek bir rüzgârın esmesine sebep olmuştur. 1946'dan 55'e yâni ordu tarafından düşürüldüğü tarihe kadar Arjantinin efendisi olan diktatörün gidişinden sonra yapılan seçimlerin bu, ikincisidir. 958 seçimlerine Peron'cuların katılmasına müsaade edilmemişti.

Peron'u ordu kovmuştur derken, bunda Radikallerin diktatöre karşı açtıkları çetin ve. uzun mücadelenin payım da unutmamak lazımdır. Bu mücadelenin şerefinedir ki, üç yıllık istikrarsız bir geçici devre sonunda, 958 de seçmenler oy sandıkları başına çağrıldıkları zaman Radikallere Mecliste ve Eyalet idarelerinde rahat bir çoğunluk sağlamışlardı. Uzlaşmaz Radikal Birliğin başında bulunan Başkan Frondizi de bu sayede Cumhurbaşkanlığı mevkiine gelebilmişti.

Bununla beraber Frondizi'yi bekleyen çetin meseleler vardı. Bunların oaşında memleketin ekonomik durumu geliyordu. Peron'un kovulmasına başlıca sebep, diktatörlüğün ezası ile birlikte ekonomik bozukluğun da huzursuzluğu idi. Hatta bu ikinci sebebin daha ağır basmış olduğuna inananlar da vardır. Bugün de Perencuların zaferi yine ekonomik sebeplele izah edildiğine göre, bu sonuncular inaçlarında pek de haksız sayılmayabilirler. Şu var ki, Arjantin gibi iktisaden geri kalmış memleketler bahis konusu olunca, bu iki sebepten hangisinin daha ağır basmış olduğunu münakaşaya da mahal yoktur. Zira çok kere bunlar biribirlerini doğurur denecek kadar biribirleriyle ilgilidir.

Sosyal adalet

1 944'den itibaren Milli Savunma Bakanlığını deruhte etmek suretile memleketin kaderinde rol oynamaya başlamış olan Albay Peron, 1945 de Başkan Yardımcısı olmuş. 1946 ve 1951 de üstüste iki defa Başkan seçilmiştir. Diktatörün ve beraber âdeta bir düetto teşkil ettikleri eşi Eva Peron'un kendilerine göre bir sosyal adalet anlayışları, daha doğrusu anlatışları vardı. Çalışkan kitleye hitap eder, onu tutar gibi görünürlerdi. En koyu bir istibdat içinde Eva Peron'un "İşçi kardeşlerim... Sizi kalbimde taşıyorum.... Bütün dertlerinizi duyuyorum..." diye başlayan nutukları kitleleri harekete getirir, insan topluluklarını sürüklerdi. Aslında. Peron'ların rejimi bal gibi faşizmdi. Ne büyük sermayeyi kontrol altına almışlar, ne de çalışanların nasibini bir parmak ileri, götürebilmişlerdi. Yıkılışları da bu yüzden oldu. Fakat arkalarında bir "Sosyal Adalet", bir "Çahşan kitlelerin haklan" lâfı bıraktılar ki, Arjantinde büyük kitleler hala bu tatlı lâfların daüssılasını çekmektedir. Bu daüssıla duyulmayabilirdi. eğer, Peron'u devirenler ekonomik ve sosyal düzeni kurabilmiş, Onun lâfta kalan vaitlerini mek parmak tahakkuk ettirebilmiş olsalardı... Bu, olmadı, Olmayınca da, eski lâflar kulaklarda çınlamaya, Peron hakiki şahsiyetinden sıyrılarak bütün müşkülleri' halledebilecek bir sihirbaz gibi görünmeye başladı. Son se-

çimlerdcki zafere bu bakımdan Peron'cuların zaferi demek de biraz yanlıştır. Bu, hoşnutsuzların verdikleri oylarla sağlanan bir neticedir.

Frondizi'nin tutumu

Başkan, iktidara geldikten sonra tedricen Peron'cuların affına gitmiş, sendikaların canlanmasına yol açmıştır. Bu, tabii bir tutumdu. Zira yeni Başkan liberal bir politika yürütmek niyetindeydi. Ne var ki, bu liberalizmi, Ondokuzuncu asırdaki şekil ve mânasile ekonomik hayata da tatbik edince, bu sahada durum süratle bozulmaya başladı ve grevler biribiîrini kovaladı.

Geri kalmış bir memlekette klasik mânada bir liberal ekonomi politikası yürütmek teşebbüslerine asrımızda çok rastlanmış ise de, bunlardan birinin dahi başarı sağladığı görülmemiştir. Bu kaide Arjantin için de değişmemiştir. Ekonomik huzursuzluğun başlıca belirtisi olan grevler başgösterince de Frondizi orduya dayanmış, Peron'cuların içten içten, fakat devamlı ve sistemli 'şekilde işledikleri sendikaların karşısına orduyu dikmek zorunda kalmıştır. Bu suretle bir yandan sendikalarla ordu arasında hiç yoktan bir husumet yaratılırken, diğer yandan da zaten Silâhlı Kuvvetlerin ipoteği altında bulunan Frondizi hükümeti bu sefer tam manasile orduya borçlu duruma girmiştir.

Son seçimlerde Peron'cuların kaydettikleri muvaffakiyetin yarattığı fırtınayı bu çerçeve içinde mütalâa etmek lâzımdır. Peron'cular vaziyete hakim olma istidadını gösterince, Başkan sağdan gelen şiddetli bir tazyike uğradı. Ya bu tazyike baş eğerek demokratik ilkeleri çiğneyecek, yahut da Peron'culara meydanı boş bırakacaktı. İkisi de macera idi. Ancak, Frondizi bu zor tercihi bir an evvel yapmalıydı. Yaptı da... Peron'cuların kazandıkları beş Eyalette seçim neticelerini iptal etti. Evvelâ İçişleri Bakanı, arkasından bütün kabine üyeleri "Başkanı harekâtında serbest bırakmak üzere" istifalarını verdiler. Frondizi demokratik partileri bir hükümet kurmaya çağırdı ve aynı anda sokakta grev uğultuları başladı. Peron taraftarlar; kuvvet sınavını kabul ediyorlardı.

Ne orduya dayanan otoriter bir hükümet, ne de Peron'cular vakıasını kabul etmek Arjantini kurtarabilecek formüllerdir. Frondizi Muvazenesi" bozulmuştur. Bu da her şeyden evvel Arjantini Birleşik Amerikanın "Terakki yolunda birlik" adı altın da Lâtin Amerika için hazırladığı büyük İktisadi yardımdan mahrum edecektir.. Derdin menşei ekonomik olduğuna göre, bu mahrumiyetin ne mâna ifade edeceği ortadadır.

Arjantin, tarihinin en muhataralı devrelerinden birine girmiş bulunmaktadır.

Sağlık

Üç çatallı kazık

Uzun boylu, kumral, genç doktor hanım, sinirine hakim olmağa çalışarak, tatlı bir aksanla konuşmağa başladı:

"— Bu hastahanede çalışacak olan kimseler bütün zamanlarını hastahanede geçirmelidirler. Fakülte personelinin, hastahanede, randıman alınacak şekilde çalışmasına imkân yoktur. Parayı ödeyen Bakanlığın, personel üzerinde, hukuki bakımdan hiç bir rolü olmamaktadır. Fakülten' doktor, hastahaneyi çiftlik haline getirecektir. Kendi hastasını yatıracaktır. Ben şahsen, bu üçlü idareden memnun değilim. İçlerinden birinin daha otoriter duruma getirilmesinden yanayım.. Hiç değilse bir Kanseroloji Kürsüsü kurulursa, sorumlu bir şahıs bulunabilir. Yahut, tamamen Bakanlık hakim olur, kontrol sistemi isler. Hastahanenin Bakanlığa bağlı oluşu, onu sıradan bir hastahane yapmıyacak.

Olay, Şubat ayı ortalarında birgün, Dil vs Tarih . Coğrafya Fakültesinde yapılan Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu Genel Kurul toplantısında geçiyordu. Konuşan genç doktor hanım ise, kurumun tek mukaveleli elemanı Doktor Nilüfer Erinmezdi.

Genel Kurul, gündemin 4. maddesini görüşmek üzere toplanmıştı. Ahmet Andiçen Kanser Hastahanesinin işletilmesi konusu görüşülecek vs bu hususta, seçilecek Yönetim Kurulura yetki verilecekti. Toplantıya Perihan Çambel grubundan hemen hiç kimse katılmamıştı. Mevcut üyeler, Ahmet Andiçen ve Muhitin Diker taraftarı kimselerdi. Seçim yapıldı vs Yönetim Kurulu, 1 Marttan itibaren hastahaneyi Sağlık Bakanlığına devretmiş oldu. Sağlık Bakanlığı istemezse yeni bir karar alabilecekti.

Hikâyenin başı

Bundan sekiz yıl önce, Kanser Araştırma Kurumu, para toplıyarak bir kanser hastahanesi yaptırılmasına karar aldı. Yönetim Kurulu kararınca da hastahaneye, en çok -200 bin lira- bağışta bulunan Ahmet Andiçenin adı verilecekti. Fakat ne gariptir ki, hastahanenin inşa müteahhitliği de, bir D. P. devri zengini olan bu zata verildi!.. Daha önce Riyaseticumhur Orkestrasında flütçü bulunan Ahmet Andiçen hamiyetli bir vatandaş sıfatile kolları sıvadı ve inşaat işinden yuvarlak hesap 500 bin Ura kazanç sağladı! Bu sebepten, üç yıl içinde kurum, iki hizbe ayrıldı. Perihan Çambel hizbi vs Ahmet Andiçen, Muhittin Ülker, İzzet Kantemirden müteşekkil Fakülte hizbi... Perihan Çambel grubu, Ahmet Andiçene cephe aldı. Binanın yıkılma tehlikesi içinde bulunduğu raporlarla sabit olduğundan, hastahane bir türlü faaliyete geçemedi. 5.1.1961 tarihli kanunla, Perihan Çambel grubunun teşkil ettiği eski Yönetim Kurulu feshedilerek, yerine bir Kayyum Heyeti teşkili yetkisi Sağlık Bakanlığına verildi. Sağlık Bakanı Ragıp Üner Üniversite camiasından olduğu için, Kayyum heyetini tamamile Üniversite içinden seçti. Heyet, hastahaneyi tamir ve takviye ettirecek, faaliyete geçmesini sağlıyacaktı. Tamirat 1961 Ağustosuna kadar sürdü. Böylece, hamiyetli vatandaş Andiçenin binayı ne derece sağlam yaptırdığı bir kere daha meydana çıkmış oldu!

Ankara Kanser Hastahanesi
Kazık ama, ne kazık!

1961 Ekim ayında, kurumun tek mukaveleli elemanı Doktor Nilüfer Erinmezin Pariste bulunduğu bir sırada kurumla Sağlık Bakanlığı arasında bir protokol imzalandı. Buna göre kurum, bağış vesaire teminiyle görevli sayılıyordu. Bakanlık, hastahaneyi işletme masrafını üzerine alıyor ve personel tayini işiyle yetkili kılınıyordu. Fakülte ise, çalıştırılan personelin seçimiyle görevlendirilmişti. Bu durumda, Bakanlık sâdece para veren bir yer olmakta, hüküm Fakültenin elinde bulunmaktaydı. Yeni Bakan bu protokolü beğenmedi. Üçlü idarenin faydasızlığı üzerinde ısrar etti. Kayyum Heyeti tâyin suretiyle geldiği için, protokolün mutlaka tatbiki istenemiyordu. Bu yüzden Yönetim Kurulu seçimine gitmeğe karar verildi. İşte, Şubat ayı ortalarında, Dil vs Tarih - Coğrafya Fakültesindeki Genel Kurul toplantısının sebebi hikmeti buydu.

Muallâkta kalan personel

Seçilen Yönetim Kurulu, kendini, 1 Marttan İtibaren hastahaneyi Sağlık Bakanlığına devretmiş saydığı için, ortaya, personelin maaşı bakımından bir takım gülünçlükler çıkmıştı. Bir kere Bakanlığın, şipşak kadro yapıp, tâyin işini halledip, personelin maaşını kanuni süre içinde ödemesine imkân yoktu. Kurum ise, hastahaneyi Bakanlığa devrettiği için personel maaşı diye bir konuyla sorumlu tutulamamaktaydı. Personel tam mânasile muallâkta kalmıştı. Hele durum hakkında personele hiç bir tebligat yapılmamış olması, ayrı bir gülünçlüktü. Ancak bu arada bazı muameleler de yapılmamış değildi. Meselâ, 8 Şubat günlü Yönetim Kurulu toplantısında kural, kendisini destekleyen on kişinin iki aylık avans alabilmesini sağlamıştı. Fakat ,iki aylık maaşının avans şeklinde verilmesini isteyen Doktor Nilüfer Erinmezin 14.2.962 ve 20.2.962 tarihli dilekçelerine hiç bir cevap verilmemişti.

Dr. Erinmece göre hastahane Rockfeller, ICA, İngiliz Sağlık Bakanlığı, Atom Araştırma Enstitüsü gibi kaynaklardan yardım görmektedir. Çeşitli madde ve malzemeyi buralar temin etmektedir. Hastahanenin üçüzlü idareden kurtarılıp belli bir otoriteye bağlanması onu hiç te sıradan bir hastahane durumuna düşürmiyecek ve bu yardımın kesilmesine sebep olmıyacaktır. Dr. Erinmezin tezi budur ve bu sebepten de, kendisine cephe alınmıştır.

C E M İ Y E T

Veni Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkini övüyorlar:

"— Zamanında istifa etmesini bilecek adam" diye...

Toplum, biri hakkında hüküm verirken, kendini nasıl da ele veriyor... Çok defa "çalmaz, hırsızlığı yoktur" diye adam övüldüğü duyulur. Şimdi de bu çıktı: "Zamanında istifa etmesini bilecek adam"!..

Osman Bölükbaşı bir gün bir köye gitmiş... Tavuk getirmişler, bulgur pilâvı getirmişler. Tavuğu önüne çekmiş. Bulgur pilâvını arkadaşlarına bırakmış. Aksini yapacak değildi ya... Allah Allah!..

Şu son zamanlarda istifa taktikleri iyi netice vermiyor. Selim Sarper, bir denemede kendisini vekalet dışı buldu. Ekrem Alican bir denemede az kalsın kendisini parti dışı bulacaktı. Neyse, "geri alma" müessesesi var ya... Şükür o işitiyordu da, gene eşikten içeri atladı.

Sonra... Liderlerin bilmesi lazımdır ki, teşkilât "müfritleri" tutar Bu, böyle olagelmiştir. Liderlerin bilmeleri gereken bir şey daha var: Fazla naz, âşık usandırır! Usandırmazmı?..

Dış İşleri mensupları arasında konuşma:

"— Vaâlahi bilseydim gittiğini uğurlamağa giderdim,„ Yok yapardım bunu..."

Eda, kahramanlık edası... Hem dolu dolu!..

Neymiş bu kahramanlık?... Selim Sarperi -vekillikten ayrıldıkta: sonra- uğurlamak... Eee, büyük bir medenî cesaret ister, doğrusu!.. Yazık ki, ayrılış günü ve saati hakkın da kimseciklerin fikri yokmuş!..

Bir eski Bakanı, usun zaman bir müessesenin başında bulunmuş olan bir adamı uğurlamak çok tabii, değil mi?...

En kalabalık "maiyet"li Bakan Cavit Oral... Maiyet, Süreyya Pavyonundayken bir misli artıyor... Son zamanlarda dünyadan en elini eteğini çekmişi ise, Turhan Feyzioğlu... Eğlence yerlerini en iyi bileni de, Nihad Su!...

Geçen gün gazetecilerle konuşuyordu. Gazetecilere galiba bir müzikli yemek vadetmişti. Eğlence yeri tâyin edilecekti.

" —Neresini istersiniz?" diye sordu...

Gazeteciler manalı manalı:

"— Siz daha iyi bilrsiniz" dedi-

Nihad Su kızara kızara :

"— Yapmayın çocuklar, yapmayın" diye inledi.

•

Kadife sesli Asım Ruacan, şimdi, yüz sene evvel çıkmış bir gazete koleksiyonu bulmuş, işini gücünü bırakmış, onun üstüne eğiliyor...

"— Aman ne enteresan haberler, ne enteresan haberler!" deyip duruyor.

Herhalde o zaman enteresan haberler vermeyi gemleyen herhangi bir "tertibat" yoktu ortalarda...

Yalnız, o kadar eğili kalmasın yüz sene evvel olan bitenin üstünde... Doğrulsun da giysin cübbesini ve yüz sene sonra yazdıkları "enteresan haberlerden ötürü" sora dara girecek arkadaşlarına yardıma hazırlansın • Zamanı geldi çünkü!..

*

Hami Tezkanı Yeni İstanbul mensupları yeni bir isimle ağırlıyorlar: "Türk Kennedy'si"... Dünya her bakımdan alışverişte olduğundan acaba Keımedy'yi de kendi yaranı Amerikan Hami Tezkam'' diye mi ağırlıyor?..

Şimdi Ankarada, en gözde konu Basın Balosu. Bütün sosyetede onun hazırlıkları sürüp gidiyor ve tabii çok da laf ediliyor. Bir defa Balo, başkentin en seçkin ve bu işleri en iyi bilen hanımlarından müteşekkil bir Komite tarafından hazırlandı. Bu Komiteye, yabancı sefirelerden teşekkül eden bir ikinci Komite; yardımcı oldu. Ankaradan iki büyük dans orkestrası ve Sihirli Kemanlar, İstanbuldan show için gelecek Erol Büyükburç ile Metin Ersoy, hediyeleri arasında Avrupaya ikişer kişilik seyahatler, Divan Otelde hafta sonu, en tanınmış terzilerin fasonları uçak biletleri, vapur biletleri, tuvaletler bulunan bir piyango. Ama en büyük alâkayı, başkentteki yabancı elçiliklerin büyük bir nezaket ve cömertlikle verdikleri en kıymetli hediyelerin, kadın eşyalarının, içkilerin satılacağı butikler çekecek. Bir elçiliğin verdiği saatler, bir başka elçiliğin şampanyaları ve nefis kadın mayoları, diğer bir elçiliğin viskileri, hemen bütün öteki elçiliklerden gelen parfümler, kumaşlar, sariler, işlemeler, porselen takımlar, cam işleri hep bu butikte satılacak, Bir çok elçilik, kendi başına butikler yapıyor. Endonezya ve Hindistan, Fransa, Pakistan, bunların arasında. Bütün elçilikler, tartip edilecek Basın Kıyafet Defilesine, kendi memleketlerine ait gazetelerden yapılmış orijinal kostümler giyinmiş genç mankenlerle katılacaklar. Bir Jürinin seçeceği Kraliçeye, Ankara Gazetecilerinin hediyesi, o gecenin şeref misafirlerinden Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından bizzat verilecek. Baloda, Başbakan ve hemen bütün Bakanlar eşleriyle bulunacaklar.

Balonun bu seneki bir hususiyeti şu: Gazeteciler, misafirlerini evvelâ bir bale temsiline davet ediyorlar. Cumhurbaşkanı ve Başbakanın seyretmeyi vaad ettikleri bale, saat 20.30'da başlayacak. Balo, onu takiben açılacak. Gece yarısına yakın da, Klüp 47 tarafından hazırlanmış supe erilecek.

Her halde, başkentin sıkıcı ve bunalmış havasım değiştirecek, yüreklere iyimserlik akıtacak, şevk ve çalışma gücü verecek, kısaca hayatı sevdirecek bir Şahane Gece.

K A D I N

Güzellik

Yeni nazariyeler

Kafasında güzellik kaygusundan başka kaygu taşımayan kadın, bugün hiçbir toplulukta beklediği ilgiyi bulamamaktadır. Fakat bu gerçek, kafası işleyen bir kadının, dış görünüşünü ihmal edebileceği mânasına gelmemelidir."

Bu sözleri söyleyen kadın, Amerikanın meşhur "manken yaratıcısı" Eileen Ford'tur. Eileen Ford bir mankenin kızıdır ve kendisi de mankenlik yapmıştır. Bugün işi, güzel olduklarını bilmiyen genç kışlara güzel olmayı öğretmek ve onları kusursuz birer manken olarak yetiştirmektir. Eileen Ford, insanın, bugün evini, bahçesini, sokaklarını güzelleştirdiği bir devirde kendi kendisini ihmal etmesine akıl erdiremediğini söylemektedir. Güselliğin yüzdeyüz doğuştan elde edilen birşey olduğu nazariyesi bugün çoktan ölmüştür. "Güzellik imal edilen birşeydir." Küçük gözler, inanılmayacak şekilde büyük gösterilebilir. Her saç, parlaklık kazanabilir. Cilt. bakımla güzel olabilir. Vücut, rejimle en cazip şeklini alır. Tavır ve hareket, insanın hayatını değiştirecek kadar önem kazanabilir. Dış görünüşünü güzelleştiren kadın, hayatı sever ve onun güçlüklerini cesaretle yener, çevresini, yakınlarını daha kolaylıkla mesut eder.

Bunlar çoktandır söylenen sözlerdir, Eileen Ford'un özelliği, bu gözleri, yarattığı mankenlerle doğrulamış olması ve güzellik kaidelerine yepyeni metodlar, kolay ve pratik metodlar getirmiş olmasıdır. Onun makyaj trükleri kadar üzerinde durduğu birşey de "bakım"dır. Çünkü güzelliğin ve çekiciliğin ilk şartı temizlik ve sıhhattir.

Otuz günde güzel bir cilt!

güzelliğin 1 numaralı faktörü cilttir. Mankenler güzellik kürüne cilt bakımı ile başlarlar. Eileen Ford, özel surette cilt doktoru isteyen özel vakalar hariç, -ki bunlar çok azdırher kadının kolay bir bakımla, otuz günde bir cilde kavuşacağına dair bahse girişmektedir. İlk şart bol uyku, bol hareket, makul bir yemek rejimi ve bol sudur. Suyu hem bol bol içmek lazımdır, hem de onu yüze sürmekten korkmamak gerekir. Evet, Eileen Ford suyun cildi bozduğu nazariyesini de reddetmektedir. Eğer bahis konusu olan şey kireçli su ise, bunu filtre ile süzmek, temizlemek hiç te zor bir iş değildir. Bu temel kaidelerden sonra yapılacak şey, her akşam yüzü, en ufak bir makyaj izi bırakmıyacak kadar, iyi temizlemektir. İlk önce bir temizleyici krem kullanılır, sonra yüz on dakika süre ila sıcak bir havlu ile ısıtılır veya beş dakika buhar banyosuna tutulur. Bunun için bir tasa kaynar su koyup, bir havlu ile başı iyice örterek, yüzü buhara tutmak gerekir. Buhar işi biter bitmez sıkıştırıcı bir tuvalet suyu veya bir tonikle, açılan mesamatın kapanmasına yardım edilir.. Bu iş te bitince, yağlı iyi cins bir sabunla eğer sabun cildinizi tahriş ediyorsa, bir güzellik sütü ile, yüze masaj yapılır. Bunun için sabunu veya sütü, parmaklarınızda köpürterek alın ve çeneden başlıyarak, daima yukarıya, alın kısmına doğru ve daireler çizerek, bütün yüzünüze sürün. Bundan sonra da yüzünüzü, en aşağı yirmi defa, korkmadan, ılık su ile çalkalayın ve aynı zamanda da el darbeleriyle, kan deveranının kolaylaşmasını sağlayın. Artık kurulanmak üzere havlunuzu alabilirsiniz. Yalnız, yüzünüzü sert bir sürtme hareketiyle değil, küçük darbelerle kurulamayı da unutmayın. Yoksa, yüz boş yere gerilmiş olur. Kuru ciltliler, geceleri hafif surette bir besleyici, yağlı krem sürüp, bunu sabaha kadar yüzlerinde saklıyabilirler. Sabahleyin yüzünüzü gene aynı şekilde, parmaklarınızla masaj yaparak yıkayıp temizleyin ve kan deveranını temin edin. Makyaja başlamadan cilde "fon dö ten" olarak, iyi bir krem sürmek şarttır. Bu hafif, çok hafif bir tabaka halinde olmalıdır. Önem verilecek bir nokta da, her sabah muhakkak makyaj yapmak adetini edinmektir. Bu, ruh üzerinde müspet bir etkisi olduğu gibi, aynı zamanda cilde de faydalıdır. İyi bir makyaj, altta krem tabakası olmak şartile, cilde hiçbir zaman zararlı değildir. Aksine, onu tozdan topraktan, dış tesirlerden koruyan en mükemmel bir kalkandır. Makyaj, ancak böyle bir bakımdan sonra, kadına birşeyler kazandırır, yoksa bakımsız ciltte, makyaj kendi kendini kusar. Eileen Ford, iyi bir makyajla yüzdeki kusurları düzeltmenin, kırışları yok edip, büyük bir burnu küçük veya uzun bir yüzü daha yuvarlak göstermenin hiç te çetin bir iş olmadığını söylemektedir.

T İ Y A T R O

İstanbul

Bir şehrin maceraca...

Şehir Tiyatrosunun Komedi bölümünde -Yeni Tiyatro- oynanmaya başlayan "Göç", Cevat Fehmi Başkutun 17. piyesini İstanbul seyircisine tanıtmaktadır.

17. piyes... Dile kolay! Hem bunlar, şöyle birkaç hafta oynayıp afişten indirilmiş oyunlar değil, hemen hepsi en az 50, birçoğu 100, bazıları da 150 defadan fazla oynanmış oyunlardır. Yarın. Türk tiyatro yazarlığının birinci Cumhuriyet yıllarında hemen hemen sıfırdan başlıyarak nasıl gözle görülür, elle tutulur bir gelişmeye ulaştığını inceleyecek araştırıcılar, yeni kuşaklara yol açan birkaç tiyatro yazarı arasında bu 17 piyese imzasını atmış olan kalem üzerinde ister istemez duracaklardır. Oyunlarını, zamanın er - geç sileceği sübjektif davranışların karaltısından sıyrılmış' olarak, daha aydınlık, daha emin, daha da tarafsız bir görüşle değerlendirebileceklerdir. O saman, yerli ve yabancı birçok yazarlar için olduğu gibi, Cevat Fehmi Başkutun piyesleri de bütün meziyet ve kusurlarıyla daha iyi anlaşılacak, son çeyrek yüzyıllık toplum hayatımızın sosyal ve politik olaylarına, meselelerine ve acı, tatlı gerçeklerine dokunan birçok oyunları "bir devrin tablosu" olarak belki şimdikinden daha da geniş bir ilgi toplıyacaktır. muhakkak olan bir şey varsa o da, oyunlarındaki realizmin, sosyal satirin ve bunları dile getirmek için çizdiği birçok "tip"-lerin, kolay kolay zaman aşımına uğramıyacak kadar, "canlı" olduklarıdır.

Cevat Fehmi Başkutun yeni oyununu kısaca anlatmak gerekirse, kendi ifadesiyle: "İstanbulun son on, onbeş yıl zarfındaki mâcerasıdır. diyebiliriz. -Arkada bıraktığımız bu mesafe içinde şehir yalnız çehresini değiştirmekle kalmadı, büyüdü, genişledi ve kısmen halkını da değiştirdi. Bunda birisi açık, diğeri gizli iki göç âmil oldular. Anadoludan İstanbula akın edenlerle İstanbuldan Anadolu şehirlerine taşınanların gelişleri ve gidişleri. Anadoluda işsiz, toprak yetersizliğinden, kuraklıktan aç kalanlar, yahut büyük paralar kazanarak ömürlerinin geri kalan kısmını burada paralarını yiyerek tamamlamak isteyenler geldiler ve İstanbulun gittikçe daha pahalı, daha gürültülü, daha kalabalık olmasından en fazla ıstırap duyan bir kısım orta sınıf mensubu emekliler, dar ve sabit gelirliler gittiler. 'Göç' işte bunların hikayesidir. Eserin getirdiği bir mesaj varsa o da bunda aranmalıdır."

Kapıcı saltanatı...

Oyununun hangi tema etrafında döndüğünü bu şekilde açıklayan yazar, seyircisini İstanbulda, kibar semtlerin büyük apartımanlarından birinin giriş kısmına götürüyor. "Göç" burada hasırlanmakta, "gelenler"le "gidenler" hep bu ana kapıdan girip çıkmaktadırlar. "Gelenler" sırtlarında heybeleri, İstanbulda iş bulmağa, para kazanmağa ve kapıcı Hüseyin efendinin, hallerine acıyarak, geceliği ikibuçuk liraya çamaşır dairesinde yatmalarına razı olduğu köylülerdir. "Gidenler" de aynı kapıcı Hüseyin efendinin' türlü bahaneler ve desiselerle, onbeş, yirmi yıldır oturdukları daireden çıkmağa, hattâ, yaşanmaz hale getirenlerden biri olduğu İstanbulu bırakıp Anadoluya gitmeğe mecbur ettiği emekli bir memur ailesi, eski İstanbullular...

"Göç"ün kahramanı, anlaşılacağı gibi, Kapıcı Hüseyin efendidir. Kumarbaz malsahibi yaşlı hanımdan, hanım para sıkıntısına düştükçe, kapıcılığını ettiği apartmanın birer küçük hissesini satın ala ala, kapıcı sandalyasında şimdiden- bir malsahibi edasile kasılmaktadır. Yalnız kapıcı aylığını ve kirayı arttırmıyan kiracıları değil, apartmana girip çıkanları da haraca kesmekte, yüzde yüzelli faizle borç para vermekte, kaçak viski, Amerikan kahvesi ve sigarası satmakta, hava parası almakta, kocalarının yokluğunda geç saatlerde dairelerine dönen genç kadınlardan, dul terzi hanımı sık sık ziyarete gelen genç erkeklerden, "susma payı" koparmaktadır. Evlâtlıkları sorguya çekip aile sırlarını öğrenmesini, işine gelmiyen kiracıları apartmandan, çıkarmak için kanunun açık bıraktığı kapılardan bir avukat kadar faydalanmasını da bilmektedir. İşte kapıcı Hüseyin efendi böylesine yaman bir kapıcıdır!.,.

Onun yanısıra, ikinci perdede, aile hayatlarına ve çeşitli dertlerine vakıf olduğumuz, emekli memur Vefa beyle karısı, bir deniz kazasının sırtına yüklediği haksız cezayı küçük gemi modelleri yaparak unutmıya çalışan, herşeye -belki de zamana, zamanın insanlarına- küfretmek ihtiyacını kapıcı Hüseyin efendide gidermekten kendini alamıyan babası ihtiyar Kaptanla oğulları ve oğullarının sevgilisi... Aylığını otuzbeş liraya çıkarmadıkça kapıcı Hüseyinin kendi dairesine girmeğe bırakmadığı iğneci Rauf bey, genç kalfaların kendisini "açmıyan" futbol maçları, spor toto ve at yarışları tartışmalarından dükkânına uğramaz olan, eski müşterilerinin saçlarım kesmeyi, ev ev dolaşmak pahasına, tercih eden yaşlı berber Salih efendi... Bütün bu

Başkutun "Göç" ü oynanıyor
Ya bu deveyi gütmeli...

canlı, renkli tipler dünkü ve bugünkü İstanbulun beşeri tablosunu çizerken yazana aydınlattığı çehrelerdir. İstanbulluların aşinası oldukları çehreler...

Sahnedeki oyun

Göç"ü sahneye koyan Vasfi Rıza Zobu, Perof ustanın -hakikisinden farksız bir asansörü de sahneye çıkaran, hatta işleten, natüralist dekorundan faydalanarak, gerçekçi bir sahne düzeni kurmuş, bu düzen içinde inandırıcı bir hava yaratmağa, tesirli sonuçlar da almağa muvaffak olmuştur.

Bellibaşlı rollerden "Kapıcı" da. İlk defa büyük bir kompozisyon rolüne çıkan Rıza Tüzün, kendisinden bekleneni fazlasıyla vermekte, ana çizgileri sevimli kalmakla beraber, yazarın portresini çizdiği, "çarıklı e?kanıharp" Hüseyin efendiyi sahnede yaşatmasını bilmektedir. Yeğeni ve yamağı "Ahmet" de Süleyman Çevik canlı oyunu, tatlı şivesiyle güzel bir tip çizmekte, bu gibi roller için gerçek bir istidat olduğunu göstermektedir.

Ama asıl büyük başarı, Büyük Behzatın yaşlı "Kaptan"dakl nefis kompozisyonudur. İkinci perdedeki bu kısacık role verdiği derin gerçeklik, beşerilik Behzat Butakın Türk sahnesinin gerçekten Büyük Komedyeni olduğunun bir kere daha belirmesine fırsat vermiştir. Yetmişüç yaşındaki bu delikanlının her akşam topladığı alkışlar, başarıyı büyük rollerde arayan genç aktörlerin kulaklarından hiç gitmemelidir.

Tek sözü olmıyan "Siyah Elbiseli Adam'da Kadri Ögelman, "Eczası Rauf'ta Necmi Oy, "Vefa"da Reşit Baran, karısı "Sabahat'de Şaziye Moral, berber "Salih efendi "de Rauf Ulukut, "Elmacı"da Mazlum Şakrak itinalı oyunlarıyla dikkati çekmekte, eserin rengini, havasını tamamlayan unsurlar olmaktadırlar.

İyi Saatte olsunlar"

İstanbul Şehir Tiyatrosu "İyi Saatte Olsunlar" komedisiyle ünlü 1-talyan aktör - yazarı Eduardo de Filippo'yu seyircilerine tanıtmış oldu. Ama bu tanışmadan İstanbul seyircisinin büyük bir memnunluk duyduğu söylenemez. Piyesin - evvelce Ankarada olduğu gibi İstanbulda da büyük bir ilgi, geniş bir rağbetle karşılanmaması bunu göstermektedir.

Eduardo de Pllippo "nevi şâhsına münhasır" denilen yazarlardandır. Yazdıklarını kendi tiyatrosu, kendi seyircisi, kendi kumpanyası ve nihayet baş rollerini de kendisi için ya--ar. Böyle olunca oyunlarının yerli rengi ağır basmakta, kahramanları yalnız kendi kompozisyonlarında bütün özelliklerini bulan olağanüstü kişiler olarak belirmektedir. Beşeri tarafları ortaklaşa duygulardan kuvvet alsa da, bütün bu özelliklerin De Filippo'nun eserlerine başka dillerde, başka memleketlerde oynandığı zaman aslından çok şey kaybettirdiği de muhakkaktır.

"İyi Saatte Olsunlar" dan bir sahne

Keçi boynuzu..

Birkaç yıl önce "Kiralık Bina" adıyla Ankarada oynanmış olan "İyi Saatte Olsunlar" dramatik bir konu» yu komik unsurlarla geliştiren ve fantastik havası olan bir komedidir. Kimsenin oturmaya cesaret edemediği bir "perili ev"i bedava kiralayan açıkgöz Pasquale orasını bir pansiyon halinde işletmek niyetindedir. Ama bu eve "kiracı"dan çok "iyi saatte olsunlar" girip çıkmaktadır. Bunlardan en genci, en yakışıklısı da, her gelişinde, kendisine bir hayli para bırakmaktadır. Aslında bu delikanlı güzel karısının aşkından başkası değildir tabii Gelgelelim ya çok saf, ya çok "pişkin" Pasquale onu bir hayalet olarak kabul etmekten, ona inanmaktan asla vazgeçmemektedir. Delikanlının soyu, sopu, hatta karısıyla çocuklar -kendisini aile yuvasına geri çevirmek için- perili eve gelip gittikleri halde.. Pasquale karısının aşıkıyla kaçacağı gün bu velinimet hayaletle gene karşılaşır, ona bütün inancıyla diller döker, ihtiyacı olan büyükçe bir parayı kendisine vermesini ister. Sahte hayalet de bunca "inanış"tan âdeta utanarak istediği parayı fazlasıyla ona bırakmakla kalmaz, karısını da ona bırakarak başını alıp gider....

Sahnedeki oyun

Görüldüğü gibi De Filippo, hayatın, talihsizliklerin yenilgiye uğrattığı, "boynuzlu" damgasını vurduğu zavallılardan birinin dramım duyurmak istemiştir. Eduardo de Filippo'ya çok benzeyen Reşit Gürzap, Pas için elinden geleni yapıyor. Kapıcı Rafaello'da Neşet Berküren güzel bir tip çiziyor. Âşık hayalet Gaston'da Saltuk Kaplangı. Sevgilisi Maria'da Özgün Alev, ölçülü oyunlarıyla, aksiyonun gelişmesine, İlginin uyanık kalmasına hizmet ediyorlar. Ama bütün bunlara rağmen "İyi Saatte Olsunlar", komedi bölümü seyircisini pek güldürmüyor ve "keçi boynuzu" olmaktan öteye gidemiyor.

Filmler

B. B. ve "Talihsiz Kız"

George Simenon'un romanlarının gerçek bir sanat değeri taşıyıp taşımadığı ötedenberi süregelen bir tartışma konusudur. Andre Gide'e göre, Simenon çağımızın en büyük romancılarından biridir ve insanüstü bir çalışma ürünü olan romanları belli bir değer çizgisine her zaman varmaktadır.

Fransız sinemasının eski ustalarından Claude -Autant Lara, yıldız yaratmacılığının en ünlü kişisi Brigitte Bardot ile bu defa bir Simenon uygulamasına girişiyor. Bu, Brigitte Bardot'nun sinemada kukla -kişi olmaktan çıkıp kendisinin bir de sanatçı yanı olduğunu ortaya koyma hevesinin başlangıç noktasıdır. Asıl büyük yanılma buradan gelmektedir. Bardot'nun nasıl bir oyunculuk kabiliyetine sahip olduğu kendisini üne eriştiren rejisörü Roger Vadim tarafından gereği kadar ortaya dökülmüştür.

Lara'nın Simenon Uygulamasında Bardot, üstelik karşısında duramıyacağı güçte bir oyuncuyla birlikte oynamaktadır. Bu oyuncu Jean Gabin'dir. Çok normal olarak da, yıldız yaratmacılığının yapma oyuncusu, gerçek oyuncu karşısında her sahnede acı mağlûbiyetlere uğruyor ve açık üstüne açık veriyor. "En cas de Malheur - Talihsiz Kız"ın yarım sosyal bir yanı da var. Sokağa düşmüş toplunda bir türlü yer edinememiş bir kız -Brigitte Bardot- günlerden birgün bir kuyumcuyu soymaya kalkıyor, yakalanıyor ve yargılanmak üzere mahkemeye veriliyor. Yaşlıca bir avukat rolündeki Jean Gabin de bu sokak kızını savunuyor, ama kötü ve kirli bir yoldan giderek. Kurtarıyor ve Bardot'yu kendine metres ediniyor. Hikâyenin buraya kadar olanında herhangi bir aksama yoktur.

Yaşlıların sex dramı

Simenon'a sâdık kalan ve Simenon havasını Lara'nın filmine aktarmakta büyük başarı gösteren senaryocular, Bardot'nun canlandırdığı sokak kızı tipinden çok, Jean Gabin'nin oynadığı yaşlı avukat tipinin sex dramını birinci plâna çıkarıyorlar. Bu ise Bardot'nun başrolünü oynadığı bir film için, hem doğru hem de yanlış orantılı bir oluştur. Gabin, mutsuz bir kişidir, toplumda belirli bir kata çıkmış, ad yapmıştır ya, yaşama serüveni içinde tedirgindir. Mutluluğa ermemiş, tam tersi, bu oluşlar onu uzaklaştırmıştır. Karısı da aynı ve benzer bir durumu sürdürmektedir. Aile düzeni içinde, iki yabancı davranışındadırlar. Bu durumda iki yaşlı kişinin sex ve sevgiye susamışlıkları ortaya çıkmaktadır ki, rejisör Lara, senaryocularıyla birlikte filminde bunun üzerine eğilmektedir. Bardot, Gabin'in dramı yanında ikinci plâna itilmiştir.

Fakat Bardot'nun mutsuzluğu da yer yer söz konusu edilmektedir. Yaşlı dostu ona apartman katı tutmakta, dayatıp döşetmekte, her istediğini yerine getirmektedir, ama, Bardot için bu iç çöküntüye doğru gidişi hızlandırmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Kendi yaşıtdaşı bir üniversite öğrencisine tutkundur. Fakat daha değişik, daha rahat, bu arada mutsuz bir yaşamayı aşka üstün saymaktadır.

Gerçekten saymakta mıdır? Bu, kesin bir çizgiyle ayrılmış değildir. Lara da bunu filminde belirtmemektedir. Yalnız davranışları da göstermektedir. ki, Bardot, duygularıyla üniversiteli sevgilisine, şimdiye kadar çektiklerinin bir son bulması amacıyla da yaşlı avukat dostuna bağlıdır» Bir yandan, bir yanı bir türlü kesin karar verip seçememesi dolayısıyla da sonuç korkulu bir şekilde bitmektedir. Üniversiteli sevgili keserle Bardot'u, yaşlı avukata bir daha dönmemesi için, öldürmektedir.

Bardot'nun ölümü, üçlü bir mutsuzluğa varmaktadır. Yaşlı avukat hiç beklemediği bu son karşısında bütün direnme gücünü kaybetmekte» çökmektedir. Elbette karısına dönecektir ama, bu dönüş her ikisi için de mutluluk ve kurtuluş değildir. Gabin de bunu bilmektedir..

Lara'nın bu Sinemo'nun hikâyesini anlatışı eski ve gelenekçi bir sinema diliyledir. Tabiî, sıkıcı değildir. Yalnız, kendisinden daha başlangıçta herhangi bir yenilik beklenmemelidir. Elinde iki iyi oyuncu ile Jean Gabin ve Edwige Feullere oyun yönünden sonuca iyinin üstünde varabilen rejisörün tek aksaması Bardot iledir ki, Gabin gibi usta ve yıllanmış bir oyuncu karşısında Bardot gibi de star sisteminin yarattığı yapma bir oyuncunun mağlûbiyete uğramasını da artık normal karşılamak gerekir.

Brigitte Bardot ve rejisör Roger Vadim
Yaratan ve yaratılan

"Karanlıklar basarken"

İkinci Dünya Savaşı boyunca bütün Batı ülkeleri sinemaları - moral eğitimini güçlendirmek amacıyla- Nazi ve Alman aleyhtarı filmler çevirmiştir. Konu ve işleme öylesine bir düzenlemeye tabi tutuluyordu ki Almanyanın, yabancı ulusların seyircileri gözünde değerinin küçülmesini hiç birşey engelleyemezdi.

Katı ve vahşi kişiler olarak tanıtılan Alman ulusu sonradan ve savaş ertesinde derlenip toparlanınca sinemasında İkinci Dünya Savaşının suçu bakımından kendine savunma yolları aradı ve buldu da.

Rejisör Frank Wisbar'ın filmi "Nacht fiel über Gotenhatcn -Karanlıklar Basarken" bütünüyle bu savunma kaygısının ürünüdür. Savaş filmidir, fakat savaşı öven, ya da Savaşa karşı çıkan bir film değildir. Bütün çabası savaş boyunca Alman ulusunun da öbür savaşan ulusların fertleri gibi acı çektiğini, türlü zorluklara katlandığını anlatmaktır. Bir bakıma bu işi becermektedir de. Si nemanın inkâr edilmez etki gücü, birbuçuk saatlik bir süre içinde gösterilenlere seyircisini inanmaya, Alman savunmasını, verilen delillerle kabule zorlamaktadır.

"Karanlıklar Basarken" kötü ve beylik bir konuyu işliyor. Bunun iyiliği şuradadır: Seyirci, bu çeşit konulara her yerde yatkındır ve olayların öylesi bir ortamda geçmesi, söylenen sözün tartışmasız kabulünü kolaylastırıverir. Türlü katliamlara girişen Almanya, benzeri katliamlarla kendi ülkesinin ve ulusunun da kar--ı karşıya bırakıldığını öne sürüyor. İçi yalnız kadın ve çocuklarla dolu 6000 kişilik bir yolcu gemisi savaş sırasında torpilleniyor ve içinden ancak üç kişi kurtulabiliyor. Bu sahnelerde tesir gücünü arttırmak amacıyla sinemanın her yanından yararlanılmıştır. Yani seyircinin merhamet duyguları alabildiğine kendi çıkarlarına kullanılmıştır. Böylece seyirci ister istemez savaş sırasındaki bu tutumlarından dolayı müttefiklere kızıyor. Gerekli olan da bu kızgınlığın uyandırılması olduğuna göre, problem kendiliğinden çözülmüş demektir.

Wlsbar ile Victor Schuller'in ortaklaşa düzenledikleri senaryoda savaş içindeki Berlin Ve Berlinliler sözkonusu edilmektedir. Genç bir kadın - iki yıldır kocası askerde bir kadın- tutkularına karşı koyamıyor ve ihanet ediyor. Bir çocuğu da olunca, kocasının evini terkedip uzak bir taşra köyüne gidiyor. Ama savaş Alman ordularının durmadan geri çekilmeleri yüzünden, oralara kadar da soku lacak ve kısa bir an da olsa mutluluğa kavuşan genç kadını kötü kaderine doğru itecektir. Bu arada terkettiği kocasıyla da karşılaşınca ve arkasından karı - koca ve âşık üçgeni de birbirini tamamlayınca -bir çeşit bizim yerli filmlerimizin ağdalı havasına varan - "Karanlık Basarken"in hikâyesi çığırından çıkıyor. Kahramanlar, savaştan kaçanların bindiği bir gemiye sığınıyorlar. Gemi ateş dışı bir yere giderken yolda müttefikler tarafından torpilleniyor ve batıyor. Savaşın taşraya gelişi, halkın göçü ve batan gemiyi anlatan bölümler, bu kötü konulu filmin en güzel bölümleridir. Buralarda gerçeğe yakınlık» dökümantere yakınlığa ulaşıyor. Öyle ki, araya katıştırılan aktüalite filmlerinden parçalarla bir bütünlük sağlıyor.

"Karanlık Basarken"in en ilgi çekici yanı, genç oyuncu Sonja Zeimanndır. Savaş içindeki ateş çemberi ortasında kalakalmış, yalnız, fakat tepeden tırnağa kadın kahramanı ustalıkla aksettiriyor. Wiçki'nin "Köprüsünden görüp tanıdığımız Erich Schuman da öyle. Kişiler, hikâyenin gelişimi içinde savaşın acılığı altında ezilmiş, köşeleşmiş kişilerdir. Çokluk, savaşı zorunlu ve kaçınılmaz sayıyorlar. Karşı çıkanlar da bir Zeimann ile bir Schumandır, ve bilinçli olan yalnız onlarınkidir.

VATAN
İLERİCİ
AYDININ
GAZETESİ
VATAN
OKUMAK BİR